

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2012–2015**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Kvasničková

Problematika jazykových korektur v českém tisku

Praha 2015
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hugo Schreiber

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES
2012–2015

BACHELOR THESIS

Alena Kvasničková

Issue of proofreadingsproofreading in the Czech press

Prague 2015
The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Hugo Schreiber

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 25. ledna 2015

.....

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku jazykových korektur v českém tisku, od jeho vzniku až do současnosti. Teoretická část práce rozebírá počátky českého tisku a potřebu korektur, osobnost korektora, jeho funkci a význam pro český jazyk a tisk. Zabývá se postupným vývojem redakční práce a úpravami textů před tiskem. Praktická část práce na základě komparativní analýzy, empirického výzkumu a kvalitativního průzkumu mapuje možnosti současného korektora a jeho využití v nakladatelstvích a tištěných médiích. Na závěr je připojena úvaha odhadující vývoj jazykových korektur v českém tisku do budoucna.

Klíčová slova

Český jazyk, český tisk, korektor, korektorská práce, korekturní značky, korektury, redakční práce, redaktor, redigování, tištěná média.

Annotation

The bachelor thesis is focused on the issue of proofreading in the Czech press, since its inception to the present. The theoretical part discusses the origins of the Czech press and the need for proofreading, personality of a proof-reader, its function and importance for the Czech language and the press. It deals with the gradual development of editorial work and text formatting before printing. The practical part of the work on the basis of comparative analysis, empirical research, and qualitative survey maps the work opportunity of a contemporary proof-reader in publishing and print media. In conclusion, reasoning is given estimating development of proofreading in the Czech press in the future.

Key words

Czech language, Czech newspaper, editing, editor, editorship, print media, proof-reader, proofreading marks, proofreading work, proofreading.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1 KOREKTURY V NÁVAZNOSTI NA VÝVOJ ČESKÉHO TISKU.....	10
1.1 Knihotisk v českých zemích	10
1.2 První korektoři a jejich činnost	12
1.3 První česká periodika a vznik české žurnalistiky	14
1.4 V. M. Kramerius – korektor, nakladatel, žurnalista.....	16
1.5 Český jazyk v době národní obrození v 18. – 19. století	17
1.6 Cenzura v českém tisku.....	19
2 REDAKČNÍ PRÁCE	22
2.1 Problematika a fáze redakční práce	22
2.2 Korektorské a další úpravy textu před tiskem	25
2.2.1 Druhy korektur	28
3 JAZYKOVÉ KOREKTURY	30
3.1 Normy, korekturní značky a pravidla	30
3.2 Názvosloví a pojmy v tisku	33
3.3 Druhy jazykových korektur	36
3.4 Jazykové korektury v elektronické formě	38
PRAKTICKÁ ČÁST	
4 KVALITATIVNÍ PRŮZKUM	41
4.1 Metodika průzkumu.....	41
4.1.1 Nestandardizovaný rozhovor.....	42
4.1.2 Nezúčastněné pozorování	44
4.1.3 Analýza dokumentů osob	46
5 EMPIRICKÝ VÝZKUM	48
5.1 Osobní účast	48
6 ANALÝZA KOMPATIVNÍ	50
6.1 Objekt komparace a kritéria pro analýzu.....	50
6.2 Analýza textů	53
7. REALITA JAZYKOVÝCH KOREKTUR	62
7.1 Korektury a korektoři v praxi	62
7.2 Přínos korektur pro tisk a čtenáře	63

ZÁVĚR	65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK.....	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

Téma problematiky korektur¹ jsem zvolila s ohledem na svůj zájem o český tisk, ale v úvahu jsem brala také motiv pracovní. Pohybuji se v prostředí novinářů, grafiků a reklamních pracovníků. Ti všichni, stejně jako já, s českým jazykem pracují a výsledky své práce předkládají veřejnosti.

V okamžiku, kdy člověk převedl svou mluvenou řeč v písemný projev, zachytil ho v jakékoliv formě, dopouštěl se chyb. Někdy úmyslných, ale většinou spíše bezděčných. Se vznikem knihtisku, s jeho rozšířením a pak i se zavedením tištěných médií všeho druhu chyb v písemných záznamech neubývalo. Chyb v textech se člověk dopouští stále, i v dnešní moderní době, kdy ke klasickému tisku přibyla i internetová média. A jedná-li se navíc o neveřejné písemné vyjadřování, bývá úroveň použitého českého jazyka velmi nízká.

Celý život patřím do skupiny aktivních čtenářů, zajímavících se nejen o knižní tvorbu, ale také o časopisy, noviny a v posledních letech i o internetové zpravodajství a publicistiku. Chyby, které se zde vyskytují, často nelze přehlédnout či tolerovat. Mne jako čtenáře pravopisné chyby či překlepy ruší, mnohdy spíše opticky než myšlenkově. Stylistické chyby pak nejednou zavádějí na scestí, danou větu a někdy i celý úsek textu si vyložím zcela jinak, než autor zamýšlel, nebo o jeho významu pochybuji. Domnívám se, že drobné chyby v různých textech lze tolerovat, ale nepřilíš časté a jen v určitých případech.

V rámci své práce jsem se zaměřila na problematiku jazykových korektur. Zcela opominout nemohu při této otázce ani další úpravy textů před tiskem. Cílem práce není rozbor a posouzení korektur z hlediska lingvistiky nebo vědního oboru spisovný jazyk a kultura jazyka, ani podrobná analýza současného stavu psané češtiny. Problematiku jazykových korektur v českém tisku zpracovávám se zaměřením na osobu korektora², na vývoj jeho činností, možnosti uplatnění, požadavky na jeho práci a to od vzniku a rozšíření knihtisku v Čechách až do současnosti.

Cílem práce je posouzení vývoje a změny v oblasti korektorské činnosti a zároveň možnosti uplatnění a využívání lidských jazykových korektorů v dnešním

¹ Téma korektur v textu – v širším pojmu míněny úpravy textu grafické, opravy pravopisných chyb, opravy stylistické.

² Upravovatel či opravovatel chyb tzv. korektor. Slovo původně pochází z lat. *corrector* (opravce) či *correctio* (napravení, oprava). Nyní je tak běžně nazýván pracovník, opravující tiskové chyby (v sazbě) a texty po formální stránce. Korektorskou práci lze vykonávat i jako samostatnou činnost na živnostenský list.

českém tisku. Práce by tedy měla zodpovědět několik základních otázek. Zlepšilo se pracovní či společenské postavení korektora oproti minulosti? Jaké jsou na něho kladeny nároky? Prošla jeho činnost výraznou změnou? Nachází korektor v dnešní moderní době odpovídající uplatnění? Je jeho jazyková činnost dostatečně využívána v tištěném tisku?

V teoretické části se věnuji korekturám a jejich vzniku v návaznosti na historický vývoj českého tisku, proměnám jazyka a zrodu české žurnalistiky, neboť to všechno jsou skutečnosti pevně provázané s problematikou jazykových korektur. Vynechat nelze z tohoto výčtu ani redakční práci.

Praktická část práce pak zahrnuje výsledky komparativní analýzy, empirického výzkumu a kvalitativního průzkumu. Kvalitativní průzkum jsem zvolila s ohledem na typ potřebných dat, respondenty a také časové možnosti. Následně jsem vycházela ze dvou dalších metod získávání dat. Základem empirického výzkumu bylo osobní, zúčastněné pozorování přímo v redakci tištěného měsíčníku. V rámci komparativní analýzy jsem porovnávala a vyhodnocovala zkorigovaný text několika korektorů.

Téma jazykových korektur v českém tisku je poměrně rozsáhlé a mé zvolené zaměření vyžadovalo navíc na jedné straně kontaktování specializovaných odborníků v daném oboru (korektorů) a na straně druhé odpovědných zástupců vydavatelských a nakladatelských společností. Zde jsem narazila v několika případech na obtíže, neboť někteří odmítli, původně přislíbené či již sdělené informace, uveřejnit v bakalářské práci. Nejčastějším důvodem byla zřejmě nedůvěřivost s používáním informací a také nekompetence korektorů k vykonávané činnosti příp. nevyužívání odborných korektorů při jazykových úpravách v nakladatelstvích a slučování činností v rámci redakcí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 KOREKTURY V NÁVAZNOSTI NA VÝVOJ ČESKÉHO TISKU

1.1 Knihtisk v českých zemích

Gutenbergův objev³, který stál za zrodem knihtisku, knihtiskáren a tiskařských živností, se datuje do poloviny 15. století. Feudální společnost v té době však měla dlouhodobou snahu izolovat širší veřejnost od vzdělání. Čtení, psaní a využívání literatury bylo určeno jen vyvoleným a prostředky ke vzdělání většinou soustředila ve svých rukou církve. Ve stejném období však již Evropou prochází éra humanismu, a pomalu se tak schylovalo k mnoha proměnám a modernizacím duchovního i světského světa. Německo se díky Gutenbergovi a jeho následovníkům stalo výchozím místem šíření převratné novinky, knihtisku.

Do českých zemí proniká znalost knihtisku již od počátku 60. let 15. století. První knihy na území Čech a Moravy tiskli zřejmě potulní tiskaři. Doloženy místem a časem jsou až Arnoštovy *Statuty* vytištěné v Plzni roku 1476⁴. Počátky knihtisku u nás jsou doposud obestřeny nejasnostmi, ale přesto je prokazatelné, že jsme se velmi brzy staly pomocí knihtisku a vydávaných knih jednou z důležitých oblastí evropské vzdělanosti⁵.

Knihtisk se šířil, přesto jeho rozvoj zpomalovaly domácí podmínky, především politické a církevní, a omezily ho na několik lokalit⁶. Katolická církev se snažila i nadále si udržet přísný dohled nad vzdělaností pramenící z českých knih, i nad knihami

³ Základem novodobého knihtisku byl objev písmolijectví a sériového odlévání, který vedl k vytvoření nové technologie, tisku z výšky – knihtisku. Za tvůrce této metody je považován zlatník Johann Gensfleisch Gutenberg z Mohuče (1397– 1468). Je pravděpodobné, že podobný princip byl uplatněn i na jiných místech Evropy ve zhruba stejné době, ale doložitelnost výroby Gutenbergovi zajistila připsání prvenství knihtisku (1447).

⁴ Knihy vytištěné v době objevu knihtisku až do roku 1500 se nazývají inkunábule, česky prvotisky. *Statuta provincialia Arnesti* je církevní zákoník Arnošta z Pardubic, sepsaný v roce 1349. Dnes je tento prvotisk uložen v Národní knihovně ČR v Praze.

⁵ HOŘEC, J. *Počátky české knihy*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-127-1

⁶ Především Plzeň, Vimperk, Praha, Kutná Hora. Později také Brno a Olomouc.

samotnými. Na Moravě se jí to dařilo až do roku 1527. Knihy zde vycházely pouze latinsky a německy, česky tištěné sem dopravovali pouze prodejci⁷.

Mnoho knih a spisů však i v prvním období znalosti a využívání knihtisku je přepisováno ručně, nebo je autorem pořízen jen originál. Automatický vztah mezi spisovatelem-autorem a knihtiskařem zde ještě nefunguje.

V počátcích byl knihtisku přisuzován umělecký charakter a tiskař-majitel tiskárny zastával všechny potřebné funkce sám, jen za pomoci svých tovaryšů a učedníků. Tiskař rozhodoval o výběru, o grafickém zpracování, upravoval a přizpůsoboval obsah, kontroloval chyby a často byl i sám autorem některých svých tištěných děl⁸. Tiskly se nejen knihy, ale i jednorázové aktuální tisky, kalendáře, úřední oznámení apod. Postupně se i zde však vyvíjí pracovní kolektiv. Tiskař⁹, měl-li dobré podmínky, získává skutečnou pozici majitele a dohlázele. Na jednotlivé etapy knihtisku (např. písmolijectví, úpravy, ilustrace, vazbu) si již zjednává specializované odborníky. Přesto je i nadále u něho předpokládána nejen manuální zručnost, praxe, ale také vysoký podíl intelektuální práce v rámci celého tiskařského procesu. Nepřizval-li k výrobě také samostatného korektora či kastigátora¹⁰, zastával zároveň místo editora a úpravce¹¹.

Význam knihtisku a jeho kvality brzy poznali a oceňovali odběratelé, včetně samotné církve, která byla pravidelným zájemcem o knižní díla. Tiskař, který byl navíc pečlivým editorem a upravovatelem¹² přispíval velkou měrou k ustálení textů, zvláště pak knih liturgických, tištěných opakovaně nebo ve větších nákladech.

⁷ Tamtéž.

⁸ PAVLÁT, L. *Tajemství knihy*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. Bezplatná prémie 18. ročníku KMČ. 13-981-KMČ-82

⁹ V minulosti bývali majitelé a provozovatelé tiskáren označováni různými názvy: impresoi, impresatoři (z latinského *impresa* – razit, razidlo) presaři, knihtiskaři, kněhtlačitelé, tištcí, typografové, drukaři (z německého *drucken* – tisknout).

¹⁰ Kastigátorem byl dříve označován jak korektor, tak editor, případně osoba slučující v sobě obě pracovní funkce. Později se tento název vžil pro osobu, nahlížející na literární dílo z pohledu politické nebo mravní závadnosti.

¹¹ VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

¹² Upravovatel – dříve často používaný výraz pro korektora (upravovatel textů, opravovatel chyb). Žadatel o místo v tiskárně, nebo zájemce o zřízení tiskárny musel prokazovat své vzdělání a odborné znalosti – znalost písma, čtení (což v té době nebylo zcela běžné) a navíc také výbornou znalost rodného jazyka, znalost řečtiny.

Nejstarší tiskaři v Čechách jsou pro nás po první desetiletí anonymní, označování pouze podle spisů a knih, které vydali¹³. Zpočátku nebylo obvyklé uvádět jméno tiskaře či název tiskárny na knize. Později, zřejmě i pro prospěch samotné tiskárny, zvláště když bylo dílo zdařilé, připojují již svá jména. K prvním patřili plzeňský Mikuláš Bakalář, vimperský Johann Alacraw, kutnohorský Martin z Tišnova a moravský knihtiskař Konrad Stahel¹⁴. V Praze se k nim brzy přidal Jan řečený Jonata z Vysokého Mýta, zřizovatel první kamenné knihtiskárny v Praze.

1.2 První korektoři a jejich činnost

Pojem korektor¹⁵ je všeobecně spojován s objevem knihtisku a rozšířením tiskáren. Funkce korektora, byť pod jinými označeními, se však v dějinách objevuje již mnohem dříve, v podstatě v okamžiku, kdy bylo započato s tvorbou písemných knih a složitých dokumentů, u kterých se vyžadovalo následné zřízení přesných kopií.

V tiskařských dílnách konce 15. století již byla funkce korektora nezbytností a dílny si najímaly univerzitně vzdělané osoby. Tehdejší korektor ručil nejen za opravu tiskových chyb, ale také za dogmatickou hodnověrnost v případě náboženských knih. Zároveň musel být korektor zručný i po stránce literární, neboť tiskárně přispíval překlady, jejich úpravami či vlastními díly. Často však korektor byl v jedné osobě i sazeč, tiskař nebo majitel dílny. Pověst, vzdělání a pracovní výsledky korektora zajišťovaly dílně prestiž a tudíž i zakázky¹⁶. Proto se práce korektora postupně vyvinula až do samostatné činnosti, stejně jako se vytvořily nové vazby a vztahy na pozicích

¹³ Např. Tiskař Arnoštových Statut

¹⁴ VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

¹⁵ Korektor – z lat. *corrector* (opravce) či *correctio* (napravení, oprava), pracovník, opravující tiskové chyby (v sazbě), texty po formální stránce. Činnost korektora se však vyskytuje i ve smyslu nápravce chyb lidských. V roce 1921 byla Metropolitní kapitulou sv. Víta vydána kniha s názvem *Akta korektorů duchovenstva diecése Pražské z let 1407-1410*. Korektoři v tomto případě představovali nově založený úřad, který se měl zaměřit na poklesky a mravnost mezi duchovenstvem. Publikace o 72 stranách popisuje jednotlivé přestupky duchovních a jejich potrestání resp. určení nápravy korektorem. Sestavil a k tisku připravil Dr. Antonín Podlaha.

¹⁶ VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

autorů, vydavatelů, tiskařů. Místo jednoho člověka zajišťujícího všechny potřebné činnosti vznikají ve větších dílnách specializace, na sobě závislé a směřující za stejným cílem.

Jeden z prvních českých bezejmenných korektorů působil již koncem 15. století v tiskárně Johanna Higmána v Paříži, mezi nejstaršími korektory, známými již jmény, je uváděn brněnský kanovník Pavel Rehyel z Ivančic pracující pro tiskárnu v Olomouci. Také lékař a člen jednoty bratrské, Mikuláš Klaudyán působil jako samostatný korektor, a to v Norimberku u H. Höltzela. Svou činnost zde rozšířil i na vydavatelskou a také tiskařskou; vydal zde mj. Klaudyánovu mapu Čech¹⁷.

Korektorem, ale zároveň majitelem prosperující tiskárny byl plzeňský Mikuláš Bakalář, vzdělanec, ovládající výborně češtinu a zavádějící do své produkce literaturu různých žánrů. Zemřel v roce 1520 a byl jedním z prvních mistrů tiskařských, kteří se svému řemeslu věnovali celoživotně.

Korektoři, věnující se opravám různých tiskových chyb, neměli svou činnost nijak sjednocenou. Každý si práci v jednotlivých dílnách organizoval samostatně, stejně jako systém značení oprav. První popis a doporučení ohledně korektorské činnosti pochází zřejmě z roku 1608, u nás se rady pro korekturu objevují až v díle Václava Jandita. Tento, pravděpodobně jezuitský kněz, vzdělanec, učitel a spisovatel sepsal latinsky českou mluvnici s názvem *Gramatica linguae Boemicae*¹⁸, jejíž jedna kapitola, nazvaná *Způsob knihtlačitelům obyčejný, dle kterého se napravuje první vytištění aneb correctura*, je věnována právě korekturám¹⁹.

Samostatnou funkci korektora knih ve slovenské Patzkově tiskárně a funkci redaktora *Prešpúrských novin* odmítl roku 1783 V. M. Kramerius²⁰. Namísto toho přijal funkci faktora v Praze v Schönfeldových novinách. Na této pozici ovšem vykonával postupně opět několik pracovních činností dohromady včetně činnosti korektorské. Jeho smysl pro čistotu jazyka, dodržování zásad vznikající české gramatiky a především srozumitelnost jazyka mu zajistily prestiž v oboru a přízeň čtenářů. Po jeho odchodu se na jeho místě vystřídal několik redaktorů, ale noviny na původní úroveň již nevrátili.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ *Gramatica linguae Boemicae* vyšla až roku 1704, několik let po smrti V. Jandita.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ NOVOTNÝ, J. *Matěj Václav Kramerius*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1973. 32-019-73

Výraznou osobností na místě redaktora u Schönfelda byl básník, překladatel a prozaik Josef Linda. Měl literární talent, zařazoval zprávy a články s různou tematikou, životopisy, povídky. Z pozice korektora sice dbal na opravu chyb v textech, ale v některých svých příspěvcích se spisovnou češtinou příliš neřídil. Chtěl noviny co nejvíce přiblížit i nejnižším společenským vrstvám a venkovu, proto využíval lidový jazyk, ale dostával se až na hranici obhroublosti a vulgarity²¹.

Jazyková korektura se v žurnalistice vyvíjela postupně, v závislosti na přijímání, uplatňování a stabilizaci zásad české gramatiky a také na osobnosti samotného korektora. Velmi úzce propojena s obsahovou a jazykovou korekturou byla vždy také cenzura²², která texty nějakým způsobem omezovala.

1.3 První česká periodika a vznik české žurnalistiky

V průběhu 16. století bylo několik pokusů o vydávání novinových zpráv²³. Za první snahu o periodický tisk na našem území lze považovat noviny²⁴, které měly být vydávány jednou za měsíc se zprávami nahromaděnými za toto období, na základě zpravodajské reformy Rudolfa II.²⁵

Pomineme-li v následné době německy vydávána periodika, považujeme za první česky psané noviny až *Českého postilióna neboli Noviny české* Karla Františka Rosenmüllera, vydávané Praze²⁶. Rosenmüller, přes své německé jméno rodák z Prahy, zdůrazňoval potřebu vydávání novin v mateřském českém jazyce, nabádal veřejnost k jejich čtení a zavedl do své činnosti první prvky žurnalistiky včetně uplatňování reklamy²⁷. Uváděné zprávy přesto neměly žádnou koncepci, často byly

²¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KOPPLOVÁ B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

²² Cenzura viz kapitola 1.6 s. 14.

²³ Novinové zprávy v podobě letáků – první zřejmě z roku 1515 s názvem *Sjezd císařské Velebnosti ve Vídni a nejjasnějších tří královo Jich Milostí*, vydaný Mikulášem Konáčem z Hodiškova

²⁴ *Noviny z sedmihradského Bělehradu* (Oldřich Valda, Praha, 1595) , *Noviny pořádné měsíce září léta 1597* (Daniel Sedlčanský, Praha, 1597), *Pravdivé noviny o znamenitém a strašlivém zemětřesení, kteréž se v Slezku, Moravě a po všech Rakousích stalo* (Valentin Klín, Olomouc, 1590).

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Pod názvem *Český postilion neboli Noviny české* byly vydávány *Sobotní pražské poštovské noviny* a zároveň také *Outerní pražské poštovské noviny* a to v letech 1719-72).

²⁷ VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. Praha: UJAK, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3

řazeny nahodile, tak jak se k redaktorovi dostávaly, bez dalšího vysvětlování, hodnocení či komentování. Po Rossenmüllerově smrti navíc začala upadat i jejich obsahová stránka a jazyková úroveň.

Na Rosenmüllerovy noviny navázal, poté kdy se je dědicové marně pokoušeli obnovit, jejich odkoupením a přejmenováním na *Schönfeldské císař. král. pražské noviny* Jan Nepomuk Ferdinand Schönfeld. To již bylo v době první etapy národního obrození, kdy začíná být mezi intelektuály patrný vyšší zájem o český jazyk, zachování jeho svébytné kultury a celkově se zvyšuje se i poptávka po česky tištěné tvorbě.

Schönfeldova česká mutace novin, především díky osobnosti jejich prvního redaktora Václava Matěje Krameria, získala ustálenou podobu periodického novinového tisku s již charakteristickými rysy²⁸ a také na svou dobu nebývale předplatitelů²⁹. Kramerius svou pozici, pravomoci i styl novin musel vybudovat zcela od základů, neboť nebylo na co v žurnalistické praxi navázat. Svou první redaktorskou činností tak Kramerius přispěl k založení novodobé žurnalistiky, kterou zlepšil ještě později ve vlastních novinách.

Od roku 1789, po rozchodu se Schönfeldem a na základě kladného vyřízení žádosti o udělení privilegia vydávat vlastní české noviny, vycházely tedy *Krameriusovy císařsko-královské pražské poštovské noviny*³⁰. Kramerius navázal na předchozí zkušenosti redaktora a prohluboval svůj zájem o český jazyk, což se velmi pozitivně projevilo na stránkách jím vydávaných novin a knih. Krameriusovy noviny měly svá stálá pravidla, přinášely zprávy a informace, ale zároveň také plnily úlohu vzdělávací a oslovovaly běžný lid v Čechách i na Moravě. Základy české žurnalistiky tak byly položeny.

Počátek 19. století byl již ve znamení další etapy národního obrození, ve které se již tvořila česká vědecká terminologie, český jazyk byl stále více propagován a rozrůstal se také počet českých novin a časopisů.

²⁸ Kramerius zavedl pravidelné rubriky - navrhl ustálenou obsahovou strukturu, třídění zpráv podle místa a času, některé zprávy osobně sepsával, jiné komentoval. Dohlížel na pravidelnou expedici novin, prodej novin.

²⁹ Za dobu svého krátkého působení na postu redaktora těchto novin, se podařilo Krameriusovi přivést noviny k prosperitě a získat na 900 předplatitelů.

³⁰ Noviny byly v průběhu let ještě několikrát přejmenovány, po smrti Krameria r. 1808 se je dědicové pokoušeli udržet, ale nakonec je odkoupil Jakub Schönfeld, poté však zanikly.

1.4 V. M. Kramerius – korektor, nakladatel, žurnalista

Prvopočátky žurnalistiky je potřeba hledat již v 15. století, v době velkých cestovatelských objevů, politických a sociálních změn, objevu a rozšíření knihtisku, v době, kdy poptávka po nových a čerstvých zprávách z nich udělala prodejné zboží³¹.

*Václav Matěj Kramerius (1753-1808)*³²

Za zakladatele a první výraznou osobnost klasické české žurnalistiky je však považován až V. M. Kramerius, který svým prvním redaktorským působením v novinách J. N. F. Schönfelda³³ stanovil první žurnalistická pravidla a zásady, poplatná dodnes. Své znalosti, po studiích na pražské filozofické a právnické fakultě, však nejprve sbíral jako opisovatel rodopisů rytíře z Neuberka. Vzhledem ke svým výborným jazykovým schopnostem a literárním vlohám získal záhy nabídku pracovat jako korektor českých knih v Bratislavě, to však odmítl a přijal místo faktora³⁴ u J. N. F. Schönfelda. Na starosti měl i obchod s českými knihami a přechodem na redaktorský post se jeho činnost ještě rozšířila, neboť bylo zvykem, že redakce tehdejších novin měla pouze jediného člena. Na redaktorovi závisel obsah novin, aktuálnost zpráv, jazyková správnost, grafická úprava, navíc ještě pomáhal při sazbě a samotném tisku. Byl tedy i editorem, zodpovědným za celé číslo novin. Náležela mu také starost o expedici a získání předplatitelů.

Kramerius neměl ve své práci na co navázat, soustředil se tedy na zahraniční noviny s hlubší tradicí a podle jejich vzoru začal tvořit svůj styl tiskoviny, s daným formátem, počtem stran a termínem. Noviny vycházely každý pátek, předplatitelé je obdrželi v sobotu. Kramerius jako první zavedl obsahovou strukturu, dnešní základní rozvržení tiskovin tzv. layout. V úvodních rubrikách novin předkládal čtenáři aktuální císařská nařízení, pokračoval zpravodajstvím z jednotlivých zemí, věnoval se hospodářských zprávám. Pochopil, že čtenáře kromě zpráv zajímá i kultura, vydávané nové knihy a také různorodá inzerce a názory ostatních čtenářů. Kramerius sice část zpráv překládal a přebíral bez úprav, ale ujasnil si jejich roztřídění podle důležitosti a místa. Domácí zpravodajství začal již i komentovat. Postupně se jeho žurnalistická

³¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. A KOLEKTIV *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1

³² NOVOTNÝ, J. *Matěj Václav Kramerius*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1973. 32-019-73

³³ V. M. Kramerius působil na místě redaktora v *Schönfeldských cis. král. pražských novinách* a to od ledna 1786 do května 1789. V Schönfeldově tiskárně byl však zaměstnán již od roku 1785.

³⁴ Faktor organizoval práci v tiskárně po technické stránce.

činnost rozšířila ještě o aktivity vzdělávací, osvícenecké a buditelské. Po rozchodu se Schönfeldem měl Kramerius již tolik sebevědomí a znalostí, že zažádal o licenci pro své vlastní noviny³⁵, do kterých již začlenil svůj vytvořený žurnalistický systém, a navíc posílil zpravodajství z kultury a hospodářství. Zaměřil se ještě více osvětově a zároveň otevřel Českou expedici³⁶.

Kramerius měl jasnou představu o využití mateřského jazyka. Noviny psal dobrou srozumitelnou češtinou, která měla zvýšit zájem všech společenských tříd o tento jazyk. Vydávanými novinami a knihami chtěl dokázat, že veškeré texty lze realizovat i česky, což mělo posílit i záměr povolení využívání češtiny na úřadech.

1.5 Český jazyk v době národní obrození v 18. – 19. století

Sebevědomění je zřejmě jedním z důvodů, proč docházelo a dochází k různým typům národních hnutí. Pokud si člověk uvědomí, že ho s dalšími pojí společný jazyk, kultura, historický vývoj a minulost, vymezí si tím i společné zájmy. Následně se pak dospěje k základním právům, svobodě a národním požadavkům. Právo na vlastní jazyk a jeho užívání je jedním z nich.

Počátek národního obrození³⁷ v českých zemích je nepřímě spojen s vládou Marie Terezie a Josefa II., s tolerančním patentem i se zavedením povinné školní docházky. Josef II. sice vytvořil podmínky pro mnohé změny ve společnosti, včetně přechodu od feudalismu ke kapitalismu, ale jeho záměrem byla země s jednotným německým jazykem, v čemž vídeňská vláda pokračovala i v dalších dekádách.

Vzdělanci v rolích propagátorů a buditelů se však již v posledních desetiletích 18. století snažili o obranu, obnovu, pozvednutí a zkvalitnění českého jazyka, který u nás nesloužil jako hlavní komunikační prostředek – tím byla právě němčina. Čeština, bez pevných pravidel, se udržovala především na venkově, tedy mezi nižšími, méně vzdělanými či často negramotnými vrstvami obyvatelstva. Tímto izolováním jazyka došlo postupně k vytvoření regionů s nářečím. Úpadek českého jazyka se projevoval i v česky psaném projevu, kdy lexikální a tvaroslovná chudost, navíc bez zásad

³⁵ *Krameriusovy císařsko-královské pražské poštovské noviny*

³⁶ Krameriova Česká expedice v sobě zahrnovala vydavatelství novin a různých tiskovin, nakladatelství knih, knihkupectví a také antikvariát. Česká expedice byla činná v letech 1790-1849 (s několika krátkodobými přestávkami).

³⁷ Národní obrození – existující národ s minulostí se rozhodl „obrodit“ pro své další trvání

pravopisu, jazyk značně omezovala. Již v této době proto vznikají první vlastenecké spolky a nejrůznější kroužky za účelem povzbuzení národní hrdosti a příslušnosti, zakládají se ochotnická divadla, organizují se vlastenecké plesy. Vše je podřízeno kulturně jazykovému vlastenectví³⁸.

Zároveň s odborným zájmem a rozvojem českého jazyka se prolíná také vědecký vývoj a technický pokrok. Česká vědecká terminologie byla další chybějící částí jazyka. Spoluzakladateli odborných výrazů v mnoha oborech byli bratři Preslové³⁹. Běžně a velmi volně užívaný český jazyk bez základních pravidel, se úspěšně pokusil stabilizovat Josef Dobrovský. Navázal na tzv. dobu veleslavínskou⁴⁰ a vytvořil tehdejší první podobu moderní spisovné češtiny⁴¹. Závaznost mluvnice spisovné češtiny se však podařilo realizovat až nástupci Dobrovského, Josefu Jungmannovi. Sám se jejími pravidly řídil, češtinu navíc obohatil o mnoho nových slov, dodnes používanými. Sestavil nový česko-německý slovník a dokázal, že jazyky jsou si vyrovnané.

Do určité míry ovlivnil český jazyk také jazykový purismus⁴², vyskytující se v naší historii v několika vlnách, mimo jiné také v závislosti na ovlivňování češtiny okolními jazyky. Mnohé vymyšlené novotvary se pro svou komplikovanost neujaly⁴³, jiné zůstaly v užívání pouze regionálně. První z devíti etap českého jazykového purismu je pokládána již do doby Jana Husa, významné pak bylo období nástupu národního obrození⁴⁴.

Proces národního obrození, započatý v 70. letech 18. století se již nezastavil, přestože se vyvíjel v poměrně složitých podmínkách. Každý pokus o národní hnutí byl

³⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KOPPLOVÁ B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

³⁹ Jan Svatopluk Presl začal s vědeckými názvy v botanice, mineralogii, chemii a zoologii. V chemii stanovil i obecné zásady. Karel Bořivoj Presl, lékař a přírodovědec, se podílel na průzkumu a zpracování české květeny a na českém botanickém označování rostlin.

⁴⁰ Dobou veleslavínskou je označováno období působení tiskaře Jana Adama z Veleslavína (1546-1599), který mj. sestavil čtyřjazyčný slovník zde dvou mrtvých jazyků (latina, řečtina) a dvou živých (němčina, čeština).

⁴¹ Dobrovského mluvnice jazyka českého však byla napsána německy.

⁴² Jazykovým purismem je zde míněno zbavování jazyka cizích prvků, jeho očišťování, nahrazování novými tvary ve slovní zásobě.

⁴³ Příklad novotvarů, které zanikly: klapkobřinkostroj (piáno), čistonosopléna (kapesník), věštnice (univerzita), podnosnice libočudná (cigareta).

⁴⁴ WEINGART, M. *Český jazyk v přítomnosti*. Praha: Česká grafická unie, 1934.

rakouskou monarchií považován za rozvracení stability a za zdroj politického napětí. Postupně se vymezil také sociálně.

Z dnešního pohledu rozdělujeme národní obrození na dvě období tj. počáteční a pokročilé a v rámci nich pak na etapy. V počátečním období jde o první etapu v letech 1770-1800, kdy v popředí zájmu stojí jazyk a jazykověda. Hlavním představitelem je zde Josef Dobrovský, přestože právě on byl v otázkách obrody češtiny poměrně skeptický. Chybějící česká terminologie ho často donutila v jeho práci k návratu zpět k němčině. Druhou etapu v letech 1800-1830 charakterizuje tvořící se jazyková terminologie Josefa Jungmanna a formování českého dějepisectví především zásluhou Františka Palackého a Pavla Josefa Šafaříka. Třetí etapa v letech 1830-1860 završila počáteční obrozenecký proces v podobě literárních děl J. K. Tyla, K. H. Máchy, Boženy Němcové, K. J. Erbena a dalších. Období pokročilého národního obrození pak postupuje během let 1860-1890 a je ukončeno v roce 1891 úspěšnou Zemskou jubilejní výstavou Praze⁴⁵.

1.6 Cenzura v českém tisku

Cenzura⁴⁶, jako mocenský nástroj, byla uplatňována již v dobách, kdy se informace šířily pouze rukopisně. Ovšem objevem knihtisku došlo k jejímu zpřísnění, rozšíření a důslednějšimu uplatňování ať již z pozice státní či církevní. Cenzura se postupně stávala mocným prostředkem. Pomocí zamlčování faktů nebo naopak šířením dezinformací se tak cenzura stala nástrojem k ovládnutí lidí.

S technickým vývojem se cenzura posouvala, zasáhla i obrazový a fotografický doprovod, přešla do rozhlasového a televizního vysílání, na internet. Není již jen doménou státu a církve, ale také armády, firem nebo soukromých médií. Cenzura v tisku má mnoho podob. Někdy se jedná o předběžnou cenzuru, již předem zabraňující nežádoucím možným následkům plynoucích z daných informací, jindy o cenzuru násilnou, realizovanou až v okamžiku existence vytištěného textu⁴⁷.

⁴⁵ VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. Praha: UJAK, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3

⁴⁶ Cenzura – z lat. *ensor* znamenající odhad, odhadce, posuzovatel. Původně se jednalo o úředníka, dbajícího na morálku obyvatelstva a sčítání lidu. Později se název vžil i pro úředníky a úřad, zabývající se prověřováním, prošetřováním, kontrolou a vhodností či omezováním záležitostí resp. informací, určených pro veřejné šíření.

⁴⁷ Tato forma cenzury byla nejvíce rozšířená před rozvojem knihtisku. Je s ní však spojen i pojem *Libri prohibiti* (zakázané knihy). Knihy dávané buď na index zakázaných knih (*Index libri prohibiti* - první je již

Samostatné místo pak zaujímá tzv. autocenzura, kdy vhodnost textu kontroluje, případně zvažuje a omezuje samotný autor ještě před jeho předáním k publikaci.

První cenzorský úřad pro kontrolu knižního trhu byl zřízen ve Frankfurtu nad Mohanem zhruba 40 let po Gutenbergově vynálezu. V počátcích knihtisku však nevhodné či neschválené šíření tiskovin nemělo, vzhledem k vysokému podílu negramotnosti, tak silný vliv na smýšlení či chování obyvatelstva. Až papež Alexandr VI. cenzuru sjednotil a to pod vedení svých čtyř biskupů. Později byly za porušení nařízení cenzury uplatňovány značné tresty, někdy vedoucí až ke smrti tiskaře⁴⁸.

Panovníci se však snažili o kontrolu tisku nejen čtením samotným textů před tiskem, ale také udržením si přehledu o jednotlivých tiskařských dílnách, které směly fungovat jen na základě tiskařské koncese. V Praze došlo k pokusu o sjednocení cenzury státní a světské v roce 1608, za Rudolfa II., který také nařídil sjednocení informací a povolil střídavý tisk zpráv pouze čtyřem pražským tiskařům⁴⁹. Teprve Matyáš II. však zavedl přímý státní dozor nad tiskem.

V dalším období, pobělohorském, byl úpadek knihtisku citelný. První české noviny byly cenzurou silně kontrolovány, stejně tak jako Krameriusovy noviny a tiskoviny⁵⁰. Loajalita s rakouskou vládou musela být z novin patrná, jinak neměly právo vycházet. Zprávy tudíž byly většinou krátké, bez možnosti svobodných komentářů, hodnocení, volnější projev byl přísně cenzurován, ke kontrole byly předkládány již samotné rukopisy. Z nich rukou cenzora mizely nejen části textů, ale někdy i celé zprávy, označené za nevhodné či sporné. Stálé konflikty s cenzurou měly i vědecké časopisy a drobné, neperiodické tiskoviny.

Rok 1848 přinesl zrušení cenzury a zavedl svobodu tisku, zavedeny však postupně byly tiskové zákony, které ovšem pro mnohé živnostníky nebyly finančně akceptovatelné⁵¹. Navíc zavedený systém dvou výstrah, po kterém bylo možné noviny pouhou administrativní cestou zrušit a tisk tak zastavit, byl neúnosný. V období Bachova absolutismu tedy žádné nezávislé politické noviny u nás nevycházely.

Cenzura neboli regulace tisku, byla a je uplatňována v každém období, jen se vyvíjí. I v době první republiky, která je dávana za příklad demokratické etapy

z poloviny 16. století) nebo texty a knihy přímo odsouzené k okamžitému zničení (např. pálení knih po nástupu nacismu k moci).

⁴⁸ V roce 1547 byl popraven Jan Olivetský st., zakladatel první stálé tiskárny v Olomouci, za tisk zakázaných politických traktátů týkajících se krále Ferdinanda I.

⁴⁹ VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. Praha: UJAK, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3

⁵⁰ *Krameriusovy císařsko-královské pražské poštovské noviny viz kap. 1.2 a 1.2.1*

⁵¹ Inzertní daň (zrušena v roce 1874), vysoká kauce za koncesi (zrušena až v roce 1894) atd.

žurnalistiky, cenzura existovala. Ústavou zaručovaná svoboda tisku totiž i zde měla své výjimky, které se rychle prohlubovaly s blížícím se válečným časem.

K dokonalosti přiváděly cenzuru a její metody především totalitní režimy. Výjimkou nebyl ani náš stát v době socialismu. Během působení komunistické vlády se u nás formy cenzury proměňovaly. Po roce 1948 fungoval stranický cenzurní úřad, v roce 1953 byl vytvořen Úřad pro tiskový dozor tzv. předběžná cenzura. Ten kontroloval a schvaloval veškeré materiály určené k tisku, dohlížel i na kulturní akce. Existovali již i cenzurní redaktoři v jednotlivých novinách a rozhlase. Krátce byla cenzura zrušena v roce 1968, dva roky předtím byl však vydán tiskový zákon, který instituci cenzury poprvé veřejně legalizoval a podpořil autocenzuru v novinách. Až novelizace tiskového zákona v roce 1990 učinila z cenzury věc nepřípustnou a tím nastolila tiskovou svobodu.

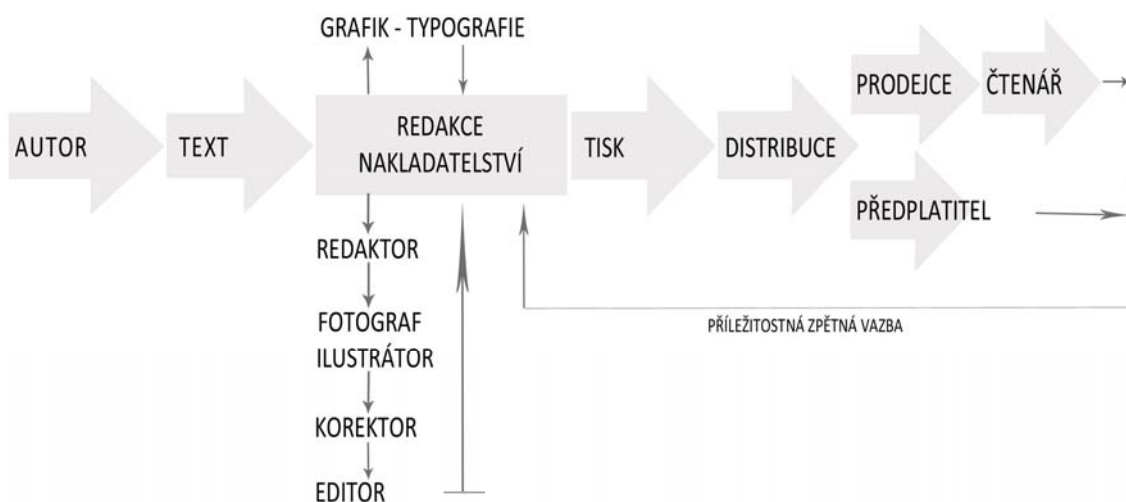
2 REDAKČNÍ PRÁCE

2.1 Problematika a fáze redakční práce

V počátcích knihtisku a počátečním vývoji žurnalistiky spočívala redakční práce většinou na jediné osobě. V knihtiskařských dílnách to byl vzdělaný mistr či majitel, který byl často i autorem vydávaných textů. V redakcích novin a později časopisů tyto funkce zastával redaktor. Na jeho vzdělání, schopnostech a mnohdy i obchodním a organizačním talentu závisel úspěch daného listu. Schematické vyjádření jednotlivých fází procesu vzniku tištěného periodika či knihy je vyjádřeno na obrázku č. 1.

Odborníkem v počátcích knihtisku byl Jiří Melantrich z Aventina⁵². Vzdělaný, sečtělý, vyznal se v technických záležitostech tisku a vazby knih, literárně tvořil, upravoval texty, organizoval chod tiskárny za pomoci vhodně zvolených osobností a stanovil si nakladatelský program a posílání svých knih⁵³.

Obrázek 1: Subjekty a fáze procesu vzniku tištěného periodika/knihy

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014 (vlastní zpracování)

⁵² Jiří Melantrich z Aventina (asi 1511-1580), původním jménem Jiří Černý z Rožďalovic, úspěšný tiskař a vydavatel. Jeho knihy byly řemeslně výborně zpracované a oslovovaly široký okruh čtenářů.

⁵³ PAVLÁT, L. *Tajemství knihy*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. Bezplatná prémie 18. ročníku KMČ. 13-981-KMČ-82

Typickým příkladem redaktora více činností je pak Václav Matěj Kramerius, který byl nejen vynikající znalec češtiny, nadaný autor, redaktor, editor, ale také nesl odpovědnost za tisk, expedici a nábor předplatitelů, což osobně zajišťoval. S rozvojem tisku se jednotlivé činnosti od sebe začaly oddělovat, jakmile se zvýšil náklad novin, nebo se rozšířila tiskařská dílna, nebylo již možné veškeré funkce slučovat a dochází k výrazné specializaci profesí v oboru.

Jakmile je určitý text nebo rukopis autora přijat a schválen pro následnou publikaci a zařazen do edičního plánu, nastává čas pro redakční práci. Ta má své jednotlivé fáze a zásady.

V rámci činností před samotným tiskem, nazývaných tedy souhrnně redakční práce, se uskutečňuje tzv. redakce, dnes však častěji nazývaná redigování⁵⁴. Ta je pracovní náplní redaktora, který se zabývá kontrolou textu a to především po obsahové stránce. Upravuje text, jeho rozsah, faktické chyby, kontroluje smysluplnost, návaznost myšlenek, faktografické údaje, vhodnost použití cizích výrazů, rozděluje text dle návaznosti a důležitosti na odstavce, doplňuje titulky, mezititulky, zvýraznění, kapitoly apod. Během redakce se také odstraňují první zjevné jazykové a stylistické chyby.

Redakce probíhá ve spolupráci s autorem textu či knižního rukopisu⁵⁵. Redaktor je tedy prvním čtenářem textu, čtenářem, který jej musí pouze zhodnotit, zkontrolovat a upravit tak, aby byl publikovatelný a pro ostatní příjemce srozumitelný. V žádném případě nesmí využít svých schopností k jeho přepisu či doplňování dle vlastního úsudku. Samozřejmě existují určité rozdíly, postupy a zásady při redigování uměleckých, naučných, odborných a publicistických textů, neboť zde jsou i odlišné cílové skupiny čtenářů⁵⁶. Srozumitelnost a čtivost textu, určená danému okruhu

⁵⁴ Redigování – z franc. *rediger* a lat. *redigo*. Dnes se již běžně používá jako synonymum k činnosti zvané redakce. V širším smyslu redigování zahrnuje veškeré práce potřebné k úpravě textu před samotným tiskem, ať se jedná o noviny, časopisy nebo knihy.

⁵⁵ Může nastat i situace, kdy autor textu je totožný s editorem či redaktorem, provádějící redigování textu. Toto se běžně stává především v redakcích novin a časopisů, dochází tím tak ke splývání dvou i více činností.

V případě přípravy staršího textu, kdy již není možné s autorem konzultovat, jsou stanoveny zásady pro redigování. Text se pak většinou upravuje s ohledem na současného čtenáře tak, aby mu byl srozumitelný a zároveň čtivý. Opět to však neznamená svévolný přepis textu redaktorem nebo narušení původních myšlenek a záměru autora.

⁵⁶ Speciální kapitolou v rámci redakčních prací jsou kontroly a úpravy překládaného textu. Redakce nespočívá v převzetí zodpovědnosti za překlad, v případě sporných bodů nebo pasáží v textu se text vrací zpět překladateli k úpravám.

čtenářů, zároveň zaručuje i prodejnost. Dobrý redaktor může textu pomoci, začínajícím či nerozhodným autorům i poradit.

Následně redaktor předává rukopis se svými poznámkami a podklady k typografickému zpracování. Zde záleží na druhu tiskoviny, v případě ustálené podoby periodického tisku grafik text a další dodaný materiál připraví do předlohy pro tisk tzv. zlomí⁵⁷, dle zvyku a pravidel daného periodika. Grafik v knižním nakladatelství většinou již s redaktorem spolupracuje předem, aby byl informován o výjimečnostech a jednotlivých požadavcích na zpracování. Také typografie se významně změnila, v minulosti to byla pouze práce s kovovou sazbu, s důrazem na řemeslnou a uměleckou činnost. Dnešní doba však na typografa nahlíží již jako na grafika, který zvládá technickou i vizuální stránku a zároveň plně využívá veškeré moderní prostředky, včetně elektronického zpracování⁵⁸.

Po prvotním lámání textu pak následuje kontrola a oprava textů po formální, jazykové stránce, tedy korektura. Korektor tedy většinou vidí i kompletní grafické ztvárnění daného textu, takže kromě chyb pravopisných, typografických a stylistických může upozornit již i na pochybení v grafice⁵⁹. Jazyková korektura se zpravidla neprovádí pouze jedna, po odstranění nalezených chyb bývá opakována⁶⁰. Pokud je zapotřebí větších oprav, např. vložení delšího chybějícího textu nebo fotografií, jedná se již o složitější zásah do předlohy. Pak je nutné znovu provést zlom dané části, včetně na ní navazujících částí, a kompletní novou korekturu. Korektorem schválená verze, i s původní verzí a s jeho poznámkami a značkami, je následně předávána tiskárně, odkud se po tisku vrací zpět, obvykle ke krátkodobé archivaci.

Odpovědný redaktor nebo šéfredaktor novin či časopisu bývá zároveň i editorem, tedy osobou, která nese zodpovědnost za celé číslo. Funkce editora může být zároveň spojena i s činností redigování a editor je ten, kdo schvaluje podobu textu po korekturách a uskutečněných změnách před finálním tiskem.

⁵⁷ Zlom, lámání textu, zalomení stránek – grafik zhotovuje předlohu pro tisk podle typografických pravidel a zadaného layoutu (zrcadla). Nemění text, neupravuje ho po obsahové či formální stránce, ale určuje velikost písma, šíři sazby, umístění grafických doplňků, fotek, tabulek, kontroluje stránkový a řádkový rejstřík atd. Pochybnosti konzultuje s redaktorem.

⁵⁸ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. A KOLEKTIV *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1

⁵⁹ Jazykový korektor navazuje na redakci, v grafické části kontroluje např. správné popisky obrázků, umístění grafických doplňků, dělení slov, horizontální a vertikální členění textu.

⁶⁰ Druhy korektur viz kapitola 2.2.1. s. 28.

2.2 Korektorské a další úpravy textu před tiskem

Redaktor, pověřený redigováním zadaného textu v minulosti text obdržel v rukopise psaný ručně. Co autor, to jiný grafický styl písma. S vynálezem psacího stroje byly rukopisy přepisovány písáčkami, než došlo k jejich předání redaktorovi. S rozšířením psacího stroje a jeho běžným využíváním bylo autorům u nás dokonce doporučováno, aby se na psacím stroji naučili psát. Ručně psané texty měly být dodávány již jen výjimečně a navíc psané jedinečně tmavým inkoustem. Také pro rukopisy z psacího stroje byly vydány směrodatné pokyny, obsahující např. velikost a typ papíru, druh písma na psacím stroji, počet řádek na stránce, barvu pásky, formální náležitosti⁶¹. V současnosti se ručně psaný text nebo text z psacího stroje vyskytují minimálně, převládají elektronické formáty, podstatně zjednodušující práci v redakci.

Rozvoj techniky tedy způsobil, že se historické a tradiční postupy úprav textů a korektury změnily, některé fáze se zkracují, jiné se zcela vylučují. Pro dnešního redaktora je již zcela neznámý proces sazby klasickou kovovou technikou, kdy sazeč řádky vykládal ručně z jednotlivých písmen. Také technika horké sazby⁶² je již minulostí. Sazby se dnes uskutečňují digitální cestou, podmínkou jsou ovšem typograficky a technologicky odpovídající texty. Na rozdíl od předchozích typů má digitální sazba pomocí počítačů vysokou kvalitu, a to nejen pokud se týká textů tvořených literami.

Zredigovaný text, který se v typografickém zpracování vrátí do redakce, je podstoupen korektorovi. Zde je nutné zdůraznit, že ne každá redakce má vlastního korektora. Někdy korekturu provádějí sami redaktori, za pomoci externího spolupracovníka, jinde se texty předávají na korekturu specializovaným agenturám. V některých nakladatelských domech se donedávna udržovaly tzv. jazykové redakce, specializované právě na čtení korekturních výtisků knih⁶³.

Korektury jsou pro výsledek tisku důležité, zároveň však jsou časově náročné a nezanedbatelný je i finanční náklad v případě externího zpracování. Proto se někdy netrvá na opakovaných korekturách, jindy se volí levnější nabídka na zpracování korektur, bez ohledu na prokázané vzdělání, znalosti a praxi. Často se také stává, že korektori nemají základní znalosti redakční práce nebo neznají korekturní znaménka a vytvářejí si vlastní systémy. Pouhá výborná znalost češtiny nebo vystudovaný příslušný

⁶¹ ŠALDA, J. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. 4. vyd. Praha: SNTL, 1983. 44 - 606 - 83

⁶² Horká sazba – sazeče s jednotlivými písmeny nahradil sázecí stroj, odlévající do kovu celé řádky.

⁶³ Samostatná jazyková redakce byla ještě na počátku 90. let min. století např. v nakladatelství Albatros.

jazykový obor na vysoké škole nejsou tedy vždy zárukou dobrého korektora. „Dobrý korektor je mistr svého oboru jako každý jiný specialista.“⁶⁴

Spisovatel a novinář Karel Čapek, sám mistrně vládnoucí češtinou, když měl širší laické veřejnosti přiblížit práci v novinách a jejich tvorbu, popisoval práci korektorů v novinách takto: „Páni korektoři sedí obyčejně v neuvěřitelně malých a tmavých dírkách, mají na nose niklové brýličky a pěstují ze záliby jazykový purismus; mimoto hledají ve špatně čitelných kartáčových otiscích tiskové chyby a většinu jich opravdu najdou.“⁶⁵ Rovněž však také upozorňoval na to, že chybovat je lidské a rukopis ani sazbu nelze zhotovit zcela bez chyb. Pokud korektorovi nebo v tiskárně nějaká chyba unikne, vzniká tiskařský šotek⁶⁶. „Jinak bývá redakční šotek užitečný tím, že obveseluje čtenáře; naproti tomu pisatelé článků postižených tiskovou chybou nesou jeho zásahy nelibě mají pocit, že tím je zvrtnut a pokažen celý článek a že vůbec ve vesmíru nevládne nic než chaos, zlomyslnost a šlamastika. Ve skutečnosti to není se světem tak zlé; mohu z vlastní zkušenosti říci, že už ode mne vyšlo několik článků, ve kterých nebyla tisková chyba; ale jak se to mohlo stát, to nevím.“⁶⁷

Na prvním místě je vždy úloha textu a čtenář. To je pravidlo platící jak při redigování, tak při typografické přípravě a následné korektuře. Vždy se na to musí brát ohled. Typografické zpracování textů, přestože je do redakce navraceno v elektronickém formátu, musí být korektorovi přístupné v tištěné verzi⁶⁸. Jedině s tou by měl korektor pracovat a do ní včleňovat své poznámky pomocí jednotných korekturních znamének⁶⁹. Elektronická podoba korekturovaných textů v počítači je užitečná např. pro porovnání s tištěnou verzí, lepší grafické zobrazení, ale korektor v ní chyby snadněji přehlédne. Proč tomu tak je, nebylo doposud jednoznačně objasněno, vychází se však ze zkušeností profesionálů⁷⁰.

⁶⁴ DOBROVOLNÝ, B. Příprava rukopisu a korektury pro tisk. 1. vyd. Praha: ROH-Práce, 1953

⁶⁵ ČAPEK, K. *Jak se co dělá*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, s.28.

⁶⁶ Příklady chyb tiskařského šotka: „na moři se srazily dva perníky“, „lékař mrtvého ohlodal“, „cenzura církevní i světská byly sjednoceny“, „lediště v Praze-Ruzyni“.

⁶⁷ Tamtéž, s.29.

⁶⁸ Elektronická forma jazykových korektur viz kapitola 3.4

⁶⁹ České technické normy (ČSN) stanovují pravidla jak pro úpravu písemností zpracovaných textovými editory (ČSN 01 6910), tak pro tvorbu korektur (Korekturní znaménka pro sazbu – Pravidla používání ČSN 88 0410). Korekturní znaménko je termín, označující grafickou chybu v textu a způsob její opravy.

⁷⁰ POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Redakční práce Jak připravit text k publikování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3773-7

Jazykový korektor se nezaměřuje nejen na jazykovou stránku a chyby vzniklé při sazbě, ale kontroluje často také typografii, paginaci⁷¹, čímž supluje i dřívější činnost technického korektora. Každý korektor má po nějaké době praxe vybudovaný svůj styl při čtení korektur. Někdo se nejprve zaměří pouze na jazykové hledisko a k typografii se vrací až při dalším pročitání. Jiní nevynechávají ani původně již překontrolované aspekty při redigování např. faktografii, myšlenkové návaznosti. Důležité je, všítat si nejednotností, chybných liter a odstranit co nejvíce chyb. Rukopis a sazbu nejde nikdy vytvořit zcela bez chyb, s určitým zůstatkem chyb se musí počítat, ovšem s ohledem na daný text a komplikovanost grafiky⁷².

Opravený text s první korekturou je předán zpět grafikovi, který podle korektorských značek a písemných poznámek opraví původní typografické zpracování. V případě větších změn pak požadovanou část vytvoří zcela novou. Ke korektorovi se pak vrací doplněné a opravené typografické zpracování. Při druhé korektuře, která již nebývá tak náročná jako první, a probíhá rychleji, se korektor zaměřuje především na zanesení oprav z předchozí verze. Zároveň si všímá, zda nedošlo při sazbě k vytvoření chyb nových. Nejčastější nově vzniklou záležitostí při opravném zásahu do předlohy je pak následné chybné dělení slov. Záleží pak jen na jeho zodpovědnosti, zda text zkontroluje pečlivě celý znovu, nebo provede pouze náhled. Každá kontrola však snižuje riziko přehlédnutých chyb.

Poslední kontrolou zlomeného textu jsou tištěné barevné náhledy, které předcházejí již tisku samotnému. Poslední chyby z předtiskových náhledů se pro grafika a tiskárnu vyznačí v materiálech a navíc ještě přehledně sloučí na volný list papíru. Konečná verze korektur je pak určena již přímo pro kontrolu v tiskárně. Přes názor, že dnes se již tiskárně nepředávají tištěné verze jednotlivých stran, každá s podpisem imprimujícího redaktora a podklady se zasílají pouze elektronicky⁷³, klasická imprimace⁷⁴ je obecným pravidlem a je v některých redakcích prováděna.

⁷¹ Kontrola paginace – postupné číslování stránek, správné použití zvolených číslic, jejich umístění. *Pagina* z lat. stránka.

⁷² NAJBRT, V. a kolektiv, *Redaktor v tiskárně*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Novinář, 1979. Tem. skupina: 02/70 59-234-75

⁷³ POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Redakční práce Jak připravit text k publikování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3773-7

⁷⁴ Imprimovat, imprimovaný rukopis – z lat. *imprimatur* (budiž vytištěno). Jedná se o souhlas s tiskem. Imprimací čili podepsáním a datací jednotlivých stran schválí odpovědný redaktor samotný tisk. Imprimace pak slouží v případě konfliktu jako vodítko pro určení, kde došlo k chybě. Zda byla přehlédnuta korektorem nebo vznikla až později při sazbě.

2.2.1 Druhy korektur

Způsob realizace korektur v minulosti a současnosti se v mnohém liší. Rozvoj médií a technický pokrok způsobily zrychlení jednotlivých fází nebo dokonce jejich vynechání. Některé postupy s ohledem na možnosti moderní doby jsou zastaralé a nevyužitelné z důvodů změny sazby a prací v tiskárně.

Zcela v počátcích se chyby opravovaly ručně v již vytištěných exemplářích, kterých ovšem nebylo mnoho, nebo se chybná místa přelepovala opravnými páskami⁷⁵. Po několik století se pak korektura, vedoucí k opravě tiskových chyb, prováděla za pomoci obtahu tiskové formy. Nejčastěji se jednalo o kartáčový obtah nebo kontrolní tisk z obtahovacího lisu, využívaného právě pro rychlý korekturní tisk.

Korektury lze rozdělit do skupin podle několika hledisek a v rámci nich pak je rozčlenit na více typů. V širším pojetí v rámci celého předtiskového procesu korektury lze dělit do tří základních skupin⁷⁶:

1. korektury sazby (textové, technické, typografické),
2. korektury reprodukčních procesů,
3. korektury montážních archů.

Další dělení korektur, již jen sazby, je možné ze dvou hledisek a to kdo korekturu provádí a z jakého typografického zpracování⁷⁷:

A. Kdo a kde korekturu provádí

1. domácí korektura,
2. autorská korektura,

B. Podle zpracování

1. korektura sloupcová,
2. korektura stránková.

Pomineme-li již zastaralé korektury prováděné z kovové sazby a fotosazby, zbývá nám aktuální dnešní technologie a to jsou DTP sazby⁷⁸. U těchto sazeb, kde text a doplňkový materiál převádíme přímo do zalomené stránky, se většinou již nerozlišuje

⁷⁵ VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

⁷⁶ ŠALDA, J. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. 4. vyd. Praha: SNTL, 1983. 44 - 606 - 83

⁷⁷ V tomto případě nebereme v úvahu možnost přímo korektury samotného rukopisu.

⁷⁸ DTP zkratka z angl. slov *desktop publishing* - tvorba tištěného dokumentu za pomoci počítače.

sloupcová a stránková korektura. I v rámci DTP sazby je však několik druhů korektur, jejichž pořadí je vhodné zachovat:

1. domácí korektura,
2. autorská korektura,
3. imprimatur,
4. poslední revize a náhled před zahájením tisku (předtisková).

Následující dělení korektur se pak týká pouze jazykových, u kterých lze také rozlišit několik druhů, které však mohou být prováděny také nezávisle na sobě, podle povahy textu:

1. základní jazyková korektura,
2. stylistická korektura,
3. odborná korektura,
4. překladová korektura,
5. technická korektura,
6. předtisková korektura.

Rozčlenění korektur se v redakcích, nakladatelstvích i tiskárnách běžně používá, stejně tak jako následnost základních předtiskových postupů. Záleží však na daném textu a výsledném produktu, které druhy korektur jsou zapotřebí realizovat, kolikrát a kým.

3 JAZYKOVÉ KOREKTURY

3.1 Normy, pravidla a korekturní značky

Tvorbou norem se zabývá Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví⁷⁹. Pravidla používání korekturních znamének a jejich vzhled stanoví v České republice norma s názvem Korekturní znaménka pro sazbu - Pravidla používání, nesoucí označení ČSN 88 410⁸⁰. S touto normou nejbližší souvisí norma Korekturní znaménka pro reprodukci ČSN 88 0411 a norma Úprava písemností zpracovaných textovými editory ČSN 01 6910⁸¹.

Norma pro sazbu definuje korekturní znaménko jako „*grafickou značku označující chybu v textu a způsob její opravy*“⁸². Zároveň také korekturní znaménka dělí do přehledných tabulek podle úprav, kterých se týkají:

1. Znaménka pro výměnu, vsunutí a vypuštění znaku – tyto symboly upravují změny znaků v samotném textu, většinou řeší problém překlepů, vsunutí slova, vypuštění⁸³ chybného písmena, slova nebo řádky.
2. Znaménka pro změny v sazbě – týkají se změny pořadí slov, řádek a mezer v textu, oprav exponentů a indexů⁸⁴
3. Znaménka pro zaražení odstavce, nový řádek, změnu písma – tato skupina řeší zrušení a tvorbu nového odstavce, vysazení písma z jiného typu, posun řádku na střed.

⁷⁹ Česká technická norma (ČSN) – tvorba zcela nových českých norem tvoří dnes asi 5% z roční produkce vydávaných norem. Většina jich je převzatých (evropské a mezinárodní) nebo revidovaných předchozích platných norem. Také norma ČSN 88 0410 je revidovanou verzí minulého vydání téže normy. Od roku 2009 je na základě registrace a poplatku možný online přístup do portálu ÚNMZ k českým technickým normám a jiným normalizačním dokumentům. Bez registrace je možné volné vyhledávání norem platných i neplatných a získání podrobnějších informací.

⁸⁰ ČSN 88 0410 byla vydána v červenci 2004.

⁸¹ ČSN 01 6910 byla novelizována v roce 2014.

⁸² ČSN 88 0410 s. 3.

⁸³ Znak, podobný řeckému písmenu théta ϑ pro vypuštění nebo vynechání se nazývá *deleatur*. Slovo pochází z latiny, značí budiž vynecháno, výmaz. V normě ČSN 88 0410 je sice uveden doporučený tvar tohoto znaménka, ale korektoři si ho píší každý po svém, ovšem všichni vycházejí ze stejného základu.

⁸⁴ Umístění exponentů a indexů bývá častější chybou v textu jiném než odborném, kde se s nimi běžně pracuje. Příklady nesprávného umístění: 5 km² (exponent), H₂O (index). Správné umístění: 5 km² (exponent), H₂O (index).

4. Znaménka pro opravu technický chyb v sazbě a zrušení nesprávné korektury – technickými chybami je např. nesprávné vyrovnání okraje sazby, zkrácené linky.

Korekturní znaménka však nejsou výsledkem moderní doby. Jejich základ je převzat z počátků rozvoje knihtisku a je platný dodnes. První, kdo znaménka popsal a sjednotil, byl zřejmě v polovině 18. století Pierre-Francois Didot⁸⁵. Že se znaménka z tehdejší doby nijak výrazně neodlišovala od současných, dosvědčují zachované útržky korekturních obtahů inkunábulí neboli prvotisků⁸⁶.

Smyslem korektury textu je odhalení chyb, které se mají opravit. Proto korektura musí být čitelná, srozumitelná a jednoznačná⁸⁷. Korektor každou chybu ručně označí přímo v grafickem zalomeném a nyní vytištěném dokumentu korekturním znaménkem a pak následně ještě na okraji textu, ve výši řádku s chybou, dle normy na pravé straně. Levá je povolena pouze v případě, že chyb je více, nebo je text ve sloupci větší šíře⁸⁸. Ovšem i v případě vícesloupcového textu korektoři často využívají logického umístění značení vpravo i vlevo. Pokud je sloupců lichý počet, pravá strana obsahuje vždy jeden navíc.

Korekturní znaménka mají i své varianty, které se používají tehdy, opakuje-li se stejná chyba vícekrát za sebou na řádku, nebo na pěti řádcích za sebou následujících. Tím nedochází k nežádoucím záměnám oprav a korektura je srozumitelnější. Opravy se vyznačují barevně, inkoustem, není dovoleno používat červenou barvu a obyčejnou tužku. Většinou se také upouští od černé barvy, neboť ta splývá s vytisknutou černobílou verzí dokumentu a grafik při opravách sazby může korekturní značení minout. Pokud na textu pracuje nezávisle více korektorů, pro přehlednost by měli využívat odlišné barvy pro značení. V praxi však bývají korektury realizovány bez odlišného barevného značení a sjednocovány do jednoho exempláře.

⁸⁵ Francouzská rodina tiskařů, vydavatelů, knihkupců jménem Didot, působila v oboru přes čtyři generace. První tiskárnu měli již v roce 1713. P.-F. Didot (1731-1793) převzal knihkupectví, založil papírnu, zabýval se korekturami a sepsal „*Codes des corrections typographiques*“, přehled tehdy užívaných typografických znamének a doporučení jejich používání. Další člen rodiny, F. Didot, zdokonalil odlévání typů a systém typografických měr a je považován za tvůrce písma s názvem Didot.

⁸⁶ VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

⁸⁷ Úprava textu a korektury viz také kapitola 2.2 Korektorské a další úpravy textu před tiskem s. 25.

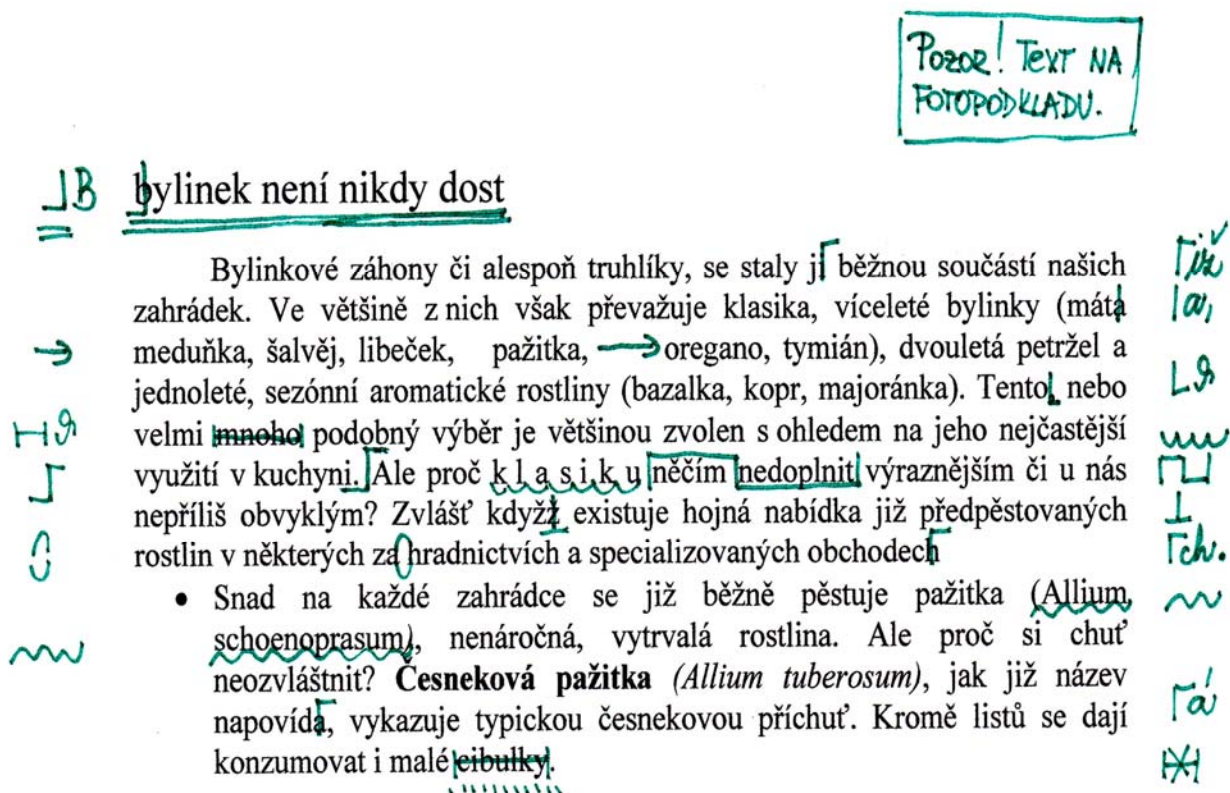
⁸⁸ Sloupec větší šíře je sloupec širší než 16 cicer tj. 7,2208 cm. Cicero (užívaná zkratka cic, c) je základní jednotka typografické měrné soustavy o velikosti 4,513 mm neboli 12 typografických bodů.

V korektuře není dovoleno mazat, přelepovat nebo jiným způsobem odstraňovat vyznačení chyb v textu. Pro případ mylného označení a následného zrušení opravy existuje také standardizované korekturní znaménko. Chybná oprava v textu se tečkovaně podtrhne a na okraji listu se příslušné znaménko škrtně.

Korigovaný text se někdy neobejde bez vysvětlujících, technických poznámek nebo doplňujících žádostí. Tyto připomínky nikdy nesmí překrývat korekturní značky a narušovat jejich posloupnost, proto se umísťují mimo ně a výrazněji se odliší např. orámováním, vykřičníkem. Ukázkou příkladu ruční korektury vystihuje obrázek č. 2.

Každý korekturní list by měl být podepsán příslušným korektorem a datován. Většinou se však tento postup uplatňuje až u závěrečné korektury, kdy ji svým podpisem stvrdí⁸⁹ odpovědný redaktor a dá pokyn k tisku.

Obrázek 2: Příklad textu po kontrole korektorem

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014 (vlastní zpracování)

⁸⁹ Souhlas s tiskem viz imprimace kapitola 2.2 Korektorské a další úpravy textu před tiskem s. 25

3.2 Názvosloví a pojmy v tisku

Redaktor, korektor, grafik, sazeč ale i autor se při své práci setkávají s různými pojmy a názvy, které jsou charakteristické pro jejich obor. V některých případech jsou to pojmy zcela specifické, vycházející z odborné terminologie, v jiných se jedná o přenesený význam obsahu slov⁹⁰ nebo lze jejich původ hledat ve slangu⁹¹.

Jako v každém oboru i v žurnalistice se časem vyvinul nespisovný jazykový dorozumivací prostředek označovaný jako slang, hantýrka či žargon. Tento styl vznikl a zanikl v jednotlivých redakcích, nakladatelských domech a tiskárnách a jen část slov pak přešla do obecného používání v celé této profesi⁹². V hovorové mluvě širší veřejnosti, až na výjimky, se však tato slova neujala⁹³.

Vysvětlovat si běžný význam pojmů jako je korektura, redaktor, citát, mezititulek, font, fotomontáž, tiskový náklad, elektronické a tištěné médium, rejstřík či znaménka diakritická a interpunkční není zapotřebí, neboť to patří do všeobecného povědomí. Je zde však mnoho dalších, ať již z typografické terminologie, nebo redakční a nakladatelské praxe, které se dotýkají všech zúčastněných profesí při tvorbě tiskovin. Pro ucelenost pohledu na tuto problematiku je vhodné uvést několik základních pojmů⁹⁴ a názvosloví a doplnit je vybranými používanými slangovými výrazy⁹⁵.

Autka – výraz pro druh obrázku užívaný původně v polygrafii a reprodukční fotografii, odvozený od autotypie - reprodukce tónových předloh, při níž se plochy různé světlosti rozkládají autotypickou sítí na nepravé tóny.

CMYK - označení čtyřbarevného tisku (cyan, magenta, yellow, black tj. azurová, purpurová, žlutá a černá barva).

Čistý formát - označení rozměru stránky po ořezu.

Deadline - konečný, poslední termín pro odevzdání podkladů, uzávěrka.

Divis - interpunkční znaménko vyjadřující dělení či spojení slov psané bez mezery.

⁹⁰ Jitřnice – význam slova upozorňuje na délku, vdova – význam slova vztahující se k osamocení

⁹¹ Špígl z německého slova der Spiegel = zrcadlo, věrný obraz

⁹² Výjimkou, která se uplatňuje v oboru, ale je již přijímána i veřejností je např. slovo *krajánek* – regionální dopisovatel, zpravodaj.

⁹³ Nově se však formují nespisovné výrazy v poměrně mladém médiu, kterým je internet a ty již zasahují početnou skupinu uživatelů i v jejich každodenním životě. Stojí však na pomezí oborů žurnalistiky a výpočetní techniky.

⁹⁴ Uvedené výrazy zde ještě nebyly použity a vysvětleny.

⁹⁵ Řazeno abecedně.

Digest - z angl., stručný obsah, přehled, souhrn.

Domicil - z lat., místopisné označení místa kde došlo k události, umísťuje se v novinových článkách na první řádek před text.

Dpi - z angl. dots per inch – body na palec, jednotka rozlišení v typografii, využívaná např. u stanovení kvality fotografií.

Gamut - rozsah reprodukovatelných barev. Např. při převodu barev z RGB do CMYK může dojít k barevným odchýlkám.

Glyf – grafická podoba znaku, písmene.

Errata – z lat. erratum = omyl, chyba. Seznam chyb, které zůstaly v publikované knize navzdory korekturám. Errata jsou většinou vkládána na samostatném lístku do knihy před její distribucí.

Frontispis - celostránková grafika na 2. stránce v knize, protilehlá stránka k titulu.

HLP - hluboce lidský příběh.

Hladká sazba - sazba bez výraznějšího členění, přelévající se ze stránky na stránku.

Jitrnice - dlouhý článek.

Kapitálka - velké písmeno abecedy o výšce malého.

Layout - z angl., rozvržení, grafická úprava textu a celkový vzhled tiskoviny.

Lead, čelo - z angl., úvodní odstavec článku v novinách. Tento odstavec je zároveň samostatný pro případ zkrácení textu.

Liteřina - z lat. litera = písmeno, tzv. písmenkový kov. Slitina pro jednu z tiskových technik, používaná od vynálezu knihtisku ještě ve 20. století – kovová sazba pro tisk.

Logotyp - graficky ztvárněná značka (nakladatelství, podniku, periodika apod.).

Majuskule – z lat. maius = větší, jiné označení pro verzálu.

Maketa – model odpovídající výsledku, vzor pro tiskárnu.

Makulatura – z lat., odpadový materiál, nepotřebný papír. Makulatura se vkládá na vyžádání mezi určitý počet výtisků před distribucí. Dříve se využívala k vyztužení desek knih.

Marginálie – z lat., poznámky na okraji rukopisu psané rukou autora či čtenáře, záměrně tištěné informace k obsahu díla.

Merkantil – z lat., dnes především technické a úřední tiskoviny jako jsou formuláře, jízdní řády, poštovní poukázky.

Mínuska – z lat., písmeno malé abecedy.

Nahodit popis – dopsat popisek k fotografiím a obrázkům.

Nohy - dolní hrana tiskoviny.

Ořez – dokončovací práce, seříznutí tiskových archů na čistý formát při knihařském zpracování.

Patitul – list před titulním listem knihy, většinou zde bývají menším písmem uvedeny informace ke knize (autor, název, překlad, nakladatel apod.).

Perex – úvod článku (odstavec), vysázen odlišným (větším, tučným) typem písma než ostatní text.

Pérovka – obrázek tvořený jediným tónem, pérová kresba, mající vysokou obrysovou ostrost.

Písmo patkové a bezpatkové – písmena (lityry) mají či nemají tzv. patky (serify) neboli příčná zakončení tahů písem. Jinak také nazývané serifové a bezserifové písmo. Patkové písmo je např. Times New Roman, Cambria, bezpatkové Calibri nebo Arial.

Podval – prostor v dolní části stránky novin, časopisu.

Praporek – způsob zarovnání sazby, pravý či levý praporek.

Proklad – vzdálenost řádek.

Přídeští – druhá strana přední desky knihy.

Remitenda - neprodaná část tiskového nákladu novin, časopisů nebo publikací, která je vrácena vydavatelství.

Rozpal – zvětšení mezer mezi písmeny, slovy.

Řeka – chyba zlomu, mezery vytvořené mezi slovy v několika po sobě následujících řádcích.

Sirotek – chyba zlomu zvaná také parchant, samotně stojící řádek na začátku strany, patřící však jako poslední řádek odstavce na stranu předchozí.

Skládačka – zpráva skládající se z několika informací stejného tématu z různých zdrojů

Skládání na oltář – 3 lomy tiskoviny při jejím složení.

Šnajtky – ořezové značky.

Špígl – sazební obrazec, viz zrcadlo.

Subskripce – z lat., závazné objednání či předplacení si díla před jeho vydáním.

Zlatý řez – harmonie, harmonický poměr dvou částí vůči sobě, kompozice, matematicky je to poměr zhruba 1 : 1,41.

Značky ořezové, spadové, soutiskové – při typografickém zpracování sazby jsou na okraje jednotlivých stránek umístěny plné čáry a čerchované čáry. Plné čáry (crop marks) představují ořezové značky a vše, co je mezi nimi bude po tisku a ořezu zachováno. Čerchované čáry označují spadové značky (bleed marks). Grafiku je potřeba zvolit tak, aby zasahovala i do oblasti spadu. Na každé hraně je pak umístěn ještě terčík určující soutisk.

Zrcadlo – plán sazby včetně rozměrů a umístění jednotlivých prvků.

Tisk na spadávku – přes hranice ořezu, plocha je pak o několik mm větší než čistý formát ohraničený ořezovými značkami.

Tisk na ořez – umístění sazby přesně do ořezových značek tj. na čistý formát tisku.

Uši – místa pro upoutávku v pravém a levém horním rohu vedle hlavičky listu.

Vata – vycpávka, příliš mnoho zbytečných slov na úkor délky textu.

Vakát – záměrně nepotištěná strana.

Vdova – chyba zlomu, samostatně stojící řádek na konci strany, patřící však jako první řádek k odstavci na následující stránce.

Verzála – velká písmena abecedy.

3.3 Druhy jazykových korektur

Korektury v širším měřítku lze dělit a členit na několik skupin, stejně tak je lze rozlišovat ještě při dalším třídění v kategorii jazykových korektur. Jazykové korektury jsou velmi důležité, neboť jazyk, aby byl pro čtenáře poutavý a čtivý, musí mít určitý řád a logiku. Text bez jazykové korektury, tedy text obsahující pravopisné chyby, překlepy nebo postrádající smysluplnost je nezajímavý a čtenáře odrazuje. Korektor jazykových korektur by měl mít nejen odpovídající vzdělání, zkušenosti, schopnosti, ale měl by také být specialistou na příslušnou korekturu. Schematické vyjádření vztahů a následností jazykových korektur je představeno na obrázku č. 3.

Na jazykové korektury lze tedy nahlížet a posuzovat je z několika úhlů:

1. Základní jazyková korektura – kontrola pravopisu a gramatiky, liter, překlepů, interpunkce, jednotnosti a smysluplnosti textu. Text je překontrolován, je zaručena jeho celková kvalita. Pro publikaci však ještě připraven není, musí postoupit k další korekturám.
2. Stylistická korektura – úprava slohové stránky textu, čtivosti, srozumitelnosti textu, logického řazení, myšlenkového uspořádání, volby slov, stylu vyjadřování, ale zároveň i pravopisu a gramatiky. Stylistická korektura může zcela splývat se základní jazykovou korekturou, ale text stále ještě není určen pro publikaci. Zde již podstatně záleží na typu textu a jeho účelu.
3. Odborná korektura – kontrola textu zaměřená na odbornou terminologii dotyčného oboru, zkratky, definice, matematické výpočty. Zadavatel nebo autor textu by měl poskytnout ke korektuře potřebné doplňující materiály – další odborné texty,

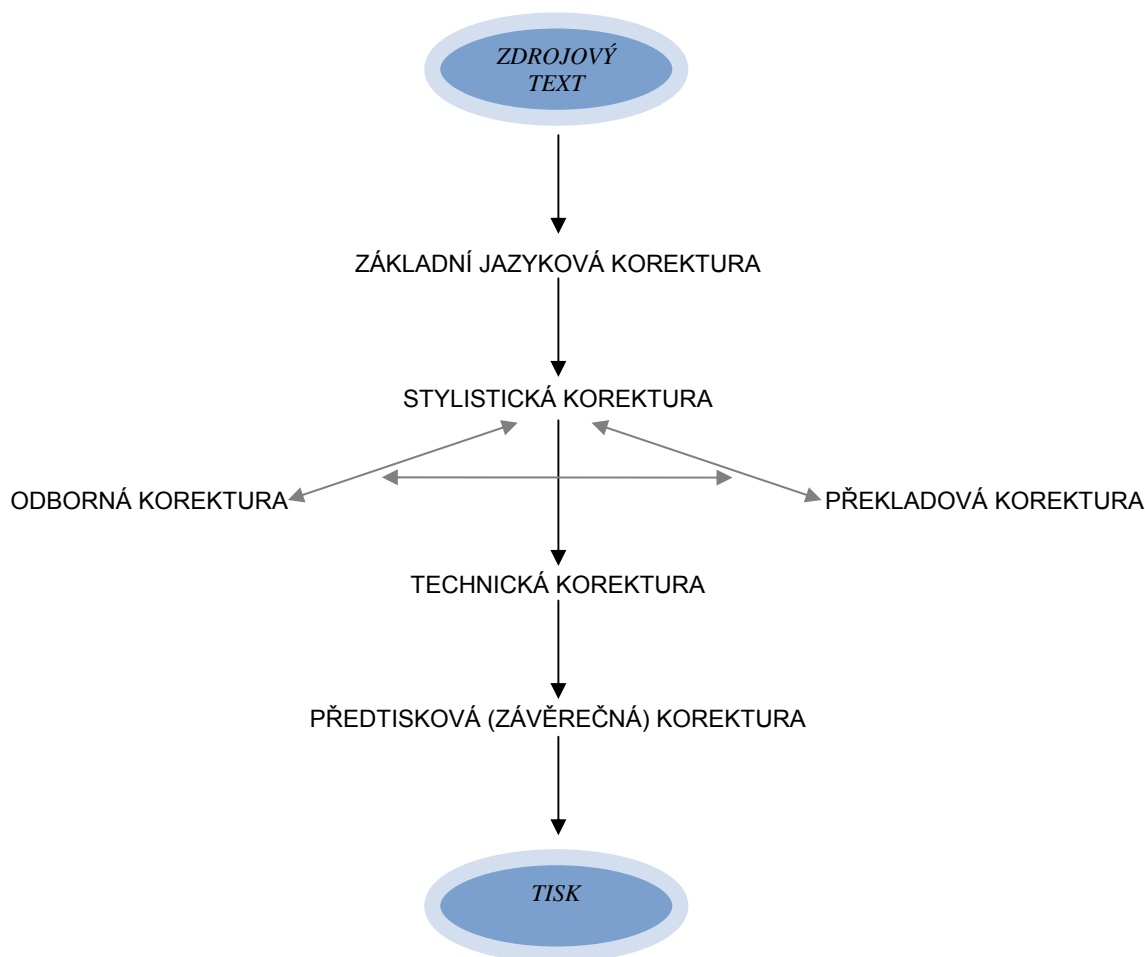
terminologické slovníky a korekturu by měl provádět specialista, orientující se v dané problematice a odborné terminologii.

4. Překladová korektura – jazyková, stylistická korektura, porovnání překladu s originálem, přesné pochopení původního textu, příp. konzultace s autorem.

5. Technická korektura – kontrola typografických prvků, paginace⁹⁶, úplnosti příloh, řazení kapitol, návaznosti článků na různých stránkách.

6. Předtisková korektura – poslední kontrola po všech provedených úpravách, nazývaná také závěrečná. V rámci této korektury se odstraňují případné chyby vzniklé při technické přípravě, kontroluje se např. správnost vložených obrázků, jejich tisková kvalita, dodržení barev, zlom textu po opravách.

Obrázek 3: Vztahy a následnost jazykových korektur při zpracování textu vedoucí k tisku

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014 (vlastní zpracování)

⁹⁶ Řazení stránek, číslování.

Tak jako každý specialista, i jazykový korektor by měl ke své práci používat odborné příručky, slovníky, encyklopedie, sborníky a další dostupné publikace a materiály. Jazyk je záležitost velmi proměnlivá, neustále se vyvíjející a zdrojové texty jsou psány různými styly a vytvářeny k rozdílným účelům.

Každý korektor někdy zaváhá nad korigovaným textem a nemělo by být pravidlem, že prvním místem kam se podívá po požadované informaci je internet. Internetové zdroje a zde umístěné údaje jsou většinou nekontrolovatelné a nezaručují spolehlivost⁹⁷. Prvotním zdrojem korektora by tudíž měly být tištěné publikace. K těm základním⁹⁸ patří:

1. Pravidla českého pravopisu
2. Slovník současné češtiny
3. Slovník českých synonym
4. Slovník cizích slov
5. Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení
6. Slovník českých synonym a antonym
7. Stručná mluvnice česká

3.4 Jazykové korektury v elektronické podobě

Úmyslně tato práce doposud pojednávala o klasických ručních korekturách textů připravovaných pro následný tisk s širokým využitím. Současná doba však umožňuje zpracovávat sazby různými technologiemi DTP a tudíž i korektury je možné řešit již v elektronické podobě, přestože ČSN 88 0410 stanovuje ruční úpravu textů s využitím korekturních znamének. Tématu elektronických korektur tedy není dnes

⁹⁷ Ověřeným internetovým zdrojem vhodným pro jazykové korektury je např. webový portál věnovaný českému jazyku a provozovaný společností Lingea, vydávající elektronické a knižní slovníky, jazykové publikace a zabývající se jazykovými, řečovými a překladovými technologiemi. V elektronické verzi Lingea zdarma nabízí přístup do internetového Slovníku současné češtiny, který dnes obsahuje více než 70 tisíc hesel, do velkého Slovníku českých synonym a antonym a velkých Pravidel českého pravopisu. Odkaz: www.lingea.cz a www.nechybujte.cz.

Doporučovanou internetovou pomůckou je také Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český, což jsou v podstatě stále aktualizovaná Pravidla českého pravopisu, Slovníku spisovné češtiny a Slovníku cizích slov. Jedná se o výsledek projektu nazvaný Jazyková příručka na internetu, který je realizován ve spolupráci pracovníků Ústavu pro jazyk český AV ČR a Centra zpracování přirozeného jazyka Fakulty informatiky Masarykovy univerzity. Odkaz: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

⁹⁸ Samozřejmostí jsou aktualizovaná nejnovější vydání.

možné se vyhnout, neboť existují a využívají se, zůstávají však zcela samostatnou specifickou záležitostí především pro běžné texty, nebo tam, kde se záměrně vyhýbají spolupráci s profesionálními korektory.

Počítačové programy na jednu stranu mohou korektorskou práci a kontrolu textů urychlit a zjednodušit, na druhou stranu však nedokážou odhalit některé pravopisné a především stylistické a logické chyby a již vůbec se nezabývají věcnou správností. Stejný problém je také u tvorby strojových překladů, které mohou být frázové nebo hloubkově-syntaktické čili stromečkové⁹⁹. Výsledkem je většinou nesmyslný nebo velmi těžkopádný překlad.

Kontrolu textů, byť se z nich nestanou knižní publikace či nebudou součástí periodik, potřebuje někdy každý z nás. Běžný uživatel počítače obvykle využívá pro tvorbu, kontrolu a úpravu textů různé verze softwarového programu *MS Office Word*. Využije-li je jako prvotní zkoušku textu korektor či redaktor, je to možné, ale není to v žádném případě nahrazení jakéhokoliv stupně uznávané korektury.

MS Office Word je již poměrně vyvinutá aplikace, nabízí pro kontrolu textu především dvě funkce: *Tezaurus* a *Pravopis a gramatika*¹⁰⁰. Prvně jmenovaná umožňuje navrhnout slovo s podobným významem jako je původně zvolené, jedná se tedy o jistý druh slovníku synonym, který však není bezchybný ani celistvý¹⁰¹. Druhá funkce textového editoru provádí automatickou kontrolu psaného nebo později zvoleného textu. Protože tato funkce, byť je ve vyšších verzích programu značně vylepšená, skutečně nedokáže odhalit většinu chyb a mnohé ani neřeší, nesmí se na ni korektor nikdy spoléhat¹⁰². Programátoři a lingvisté se však stále snaží jazykové systémy textových editorů zdokonalovat, pracují s větnými rozbory, pravopisnými chybami, překlepy. Stroje však nedokážou mít cit pro jazyk, neumí pracovat s odlišným významem slov, citovými zabarveními nebo různými tvary jednoho slova. Automatické opravy textového editoru se na obrazovce počítače projevují červenými a zelenými vlnkami. Červená znamená pravopisnou chybu, zelená gramatickou. Při kontrole textu systém nabídne alternativní řešení, pokud ho má v nabídce, to ale vždy nemusí

⁹⁹ BURIANOVÁ, T., VOJTEK, M. *Počítače asi nikdy nahradí lidského korektora ani překladatele* [online]. 17. 2. 2013 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/special/_zprava/pocitace-asi-nikdy-nahradi-lidskeho-korektora-ani-prekladatele--1175527

¹⁰⁰ Obě funkce jsou v *MS Office Word* umístěny v záložce s názvem *Revize*.

¹⁰¹ *Tezaurus* – z lat. *thesaurus* = poklad, pokladnice.

¹⁰² POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Redakční práce Jak připravit text k publikování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3773-7

být logické odpovídající označené chybě. Je také možné, že editor odhalí chybu, která ve skutečnosti chybou není, jen je nastaveným programem tak vyhodnocena.

Také společnost Lingea, která provozuje internetový portál věnovaný českému jazyku¹⁰³, nabízí pro kontrolu textů svůj produkt, placenou aplikaci s názvem *Grammaticon*. Tento systém odhaluje nejen překlepy v textu, ale zvládne v textu najít i chyby ve shodě podmětu s přísudkem, ve jmenné skupině, je zaměřen i na kontrolu interpunkce, nesprávné použití předložek či zájmen a eviduje také chybějící nebo nadbytečné čárky ve větách. Mluvnice českého jazyka je však velmi rozmanitá a ani zde není zaručena celistvá spolehlivost. Proto ani tato aplikace není vhodná pro korektoru textů určených k publikaci.

Samostatnou kapitolou jsou pak volně stahovatelné textové editory tzv. freewary, vybavené různými funkcemi, většinou však na bázi velmi jednoduchých systémů¹⁰⁴, opět určené především pro kancelářské dokumenty a uživatelské texty.

¹⁰³ Viz s. 38

¹⁰⁴ Textové editory, freewary – např. Zápisník 1.0.5, Mark Word 3.2.2.69, AbiWord 2.4.5, OpenOffice 2.0.3 – freeware a jejich vyšší aktualizované verze.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ PRŮZKUM

4.1 Metodika průzkumu

Vzhledem k primárním cílům celého tohoto šetření byly zvoleny tři základní varianty výzkumů. Kvalitativní, empirický a komparativní analýza. Ty mají za úkol zodpovědět hypotézy, položené v úvodu v podobě otázek a podchycené v teoretické části práce.

Kvalitativní průzkum je metoda, jejíž formy musí být zvoleny s ohledem na to, koho a co zkoumáme či sledujeme a kam se má naše pozorování ubírat. Kvalitativní způsob výzkumu má za úkol prověřit realitu, ne mínění široké veřejnosti na daný problém.

Nejen tedy zvolené formy průzkumu, ale i celkový postup se při kvalitativním výzkumu odlišuje od kvantitativního¹⁰⁵. V rámci vybraného kvalitativního průzkumu byly vybrány tři základní přístupy. Nestandardizovaný rozhovor, nezúčastněné pozorování a analýza dokumentů jednotlivých oslovených a spolupracujících osob z řad korektorů.

Podoba nestandardizovaného rozhovoru se přizpůsobila okolnostem a časovým možnostem. Realizován byl proto expertní rozhovor¹⁰⁶ s jedním z korektorů. Toto šetření přitom významně přispělo svými výstupy k pohledu na práci a podmínky činnosti současného korektora. Výběr korektora nebyl prováděn dle předem daných podmínek, v tomto případě se jednalo o ochotu činného korektora spolupracovat, zároveň však zde byl požadavek ze strany korektora o zachování anonymity. Expertní rozhovor zahrnoval sérii otázek, které byly koncipovány tak, aby obsáhly práci korektora a možnosti jeho dnešního uplatnění v tištěných médiích s porovnáním s možnostmi v předchozích letech.

¹⁰⁵ Kvalitativní průzkum na základě poznání reality vytváří hypotézy, kvantitativním průzkumem se pak tyto hypotézy prověřují.

¹⁰⁶ Expertní rozhovor je jednou z metod kvalitativního výzkumu. Cílem rozhovoru je získat informace od kvalifikovaného člověka v daném oboru, který má nejen potřebné teoretické, ale i praktické zkušenosti a ve své specializaci je tedy aktivně činný. Zde se jednalo o typ expertního nestrukturovaného rozhovoru, který měl přinést první informace ohledně práce současného korektora. Sběr potřebných dat zde tedy tvoří kladení otázek a získávání odpovědí.

Druhou zvolenou formou kvalitativního průzkumu bylo nezúčastněné pozorování, tedy snaha o porozumění dané problematice v průběhu realizace tiskovin. Na tyto dva předcházející způsoby výzkumu pak ještě navázala analýza dokumentů a informací, které byli korektoři ochotni poskytnout.

Empirická část průzkumu spočívala v přímém, osobním pozorování se zapojením se do realizace samotných jazykových korektur v rámci zaměstnání v redakci měsíčního časopisu.

Zřejmě nejobsáhlejší a z hlediska získání materiálů nejnáročnější částí je pak komparativní analýza. Ta spočívá ve srovnání a vyhodnocení jazykovými korektory opraveného textu. Text obdrželi všichni oslovení korektoři stejný, v rozsahu jedné normostrany a s jednotným zadáním. Dle své běžné praxe provést jazykovou korekturu s ohledem na obsah a typ textu.

4.1.1 Nestandardizovaný rozhovor

Rozhovor se uskutečnil s jedním z oslovených korektorů, ovšem za podmínky jeho anonymity. Délka rozhovoru byla zhruba 40 minut. První otázky měly spíše obecnější záběr, pak následovaly již neřazené dotazy konkrétně směřující na jeho práci, na současnost i minulost.

Korektor, přestože to nebylo cíleně dotazováno, vyjádřil i svůj názor na vývoj jeho činnosti a možnosti uplatnění do budoucna. Tento jeho náhled se tedy stal součástí rozhovoru, je však do jisté míry spekulativní. Rozhovor byl se souhlasem korektora nahráván, za účelem transkripce a dalšího zpracování dat.

Z rozhovoru vyplynuly tyto, pro výzkum problematiky jazykových korektur, podstatné skutečnosti:

- korektor pro získání živnostenského listu nepotřebuje v současné době prokazovat odborné vzdělání, jedná se o živnost tzv. volnou,
- korektor svou způsobilost při poptávce práce prokazuje většinou jen praxí a doporučením,
- profesionální korektoři, s příslušným vzděláním či praxí a mající tuto činnost jako své hlavní zaměstnání, ji velmi často slučují s překladatelstvím a korekturami překladů,
- korektury se nedají dělat jako nahodilá brigáda, je třeba se obor věnovat,

- redakce a nakladatelství upřednostňují v současné době externí korektory, dříve to byli stálí zaměstnanci,
- redakční korektury jsou prováděny na základě vzájemné dlouhodobé smlouvy, externě,
- v případě dlouhodobých smluv je korektor placen na základě smluvní ceny,
- v případě nepravidelné jazykové korektorské spolupráce se cena za NS¹⁰⁷ u všeobecných textů v českém jazyce např. u beletrie, časopisů, propagačních materiálů, studentských prací, pohybuje v rozmezí 30–60,- Kč,
- výsledná cena korektur se odvíjí od celkového počtu NS,
- cena za korekturu odborného textu či za překlady je vyšší, záleží na počtu stran a náročnosti,
- za příplatek k jazykové a stylistické korektuře se navíc provádí i věcná kontrola tj. ověření termínů a věcná správnost textu,
- příplatkem se také ohodnocuje expresní korektura do 48 h resp. 24 h; tato položka bývá obvykle ve výši 25% z celkové částky,
- příplatkem se také zohledňuje zaslání textu pouze ve formátu *pdf a jeho opravy,
- korektor sice nachází na současném trhu uplatnění, ale konkurence je velká, často kromě tiskovin koriguje i texty určené pro internet,
- korektoři působící v agenturách mají větší šanci na získání pravidelné práce, než korektoři pracující jednotlivě,
- korektor s úzce vyhraněnou specializací nemá na pracovním trhu lepší možnosti,
- velmi často je práce jazykového korektora podceňována, jak u jednotlivců tak podnikatelských subjektů,
- jazyková korektura bývá někdy slučována s technickou a prováděna je pracovníkem s praxí, ale bez odborné způsobilosti,
- elektronické automatické korektury textů jsou uživateli často zaměňovány za jazykové a stylistické,

¹⁰⁷ NS – normostrana. Rozsah textu u běžné normostrany se počítá na 1800 znaků.

- elektronické korektury se zaznamenáním změn a prováděné odborným korektorem jsou vhodné pro klienty, požadující uskutečněné úpravy textu pro srovnání vidět,
- jednotlivci, především studenti, upřednostňují od korektora elektronické korigování textů s natvrdo vloženými změnami.

4.1.2 Nezúčastněné pozorování

Pozorování, pokud splňuje určité podmínky, je metoda výzkumu, při které dochází ke sběru potřebných dat. Pozorování lze provádět několika způsoby.

V první fázi bylo pro získání dat z oblasti korektorské činnosti při kvalitativním výzkumu využito tzv. nestandardizovaného, skrytého a nezúčastněného pozorování. V této rovině pozorování není vytvořena přesná forma, pozorovatel je nestranný, zaujímá neutrální přístup, není osobně zapojený do zkoumaných činností a o prováděném sběru informací a záznamu poznatků zkoumané osoby předem ani průběžně neinformuje.

Předmětem pozorování byla pracovní činnost tří skupiny osob, spolupodílející se na tvorbě tiskovin. Jedna skupina realizovala nepravidelný obecní zpravodaj, druhá regionální inzertní měsíčník a třetí skupinu tvořili zaměstnanci a majitel malé rodinné tiskárny. Pozorování skupin probíhalo po dobu šesti měsíců, během kterých byly postupně získány informace nejen o přípravě a realizaci samotných tiskovin, ale zároveň také zjištěny skutečnosti ohledně četnosti a typech prováděných korektur a o korektorech samotných.

Skupina č. 1 – vydávaný obecní zpravodaj realizuje podle pokynů zastupitelstva obce pouze jeden externí pracovní, působící na živnostenský list. Zpravodaj připravuje na klíč, tj. shromažďuje podklady, doplňuje fotografie, provádí grafické zpracování, zlomené stránky předává k odsouhlasení zastupitelstvu obce a následně celý soubor ve formě tiskového *pdf zasílá do tiskárny. Ta pouze překontroluje soubor po technické stránce a informuje pracovníka a zahájení tisku. Vzhledem k poměrně malému časovému rozsahu na přípravu a realizaci tiskoviny má pracovník jednotlivé korektury (jazykovou, technickou i předtiskovou) sjednoceny do jedné. Dalším důvodem je i skutečnost, že celkové finanční ohodnocení jeho činnosti je pod běžným průměrem a tudíž kompletnímu provedení věnuje jen nezbytně nutný čas.

Skupina č. 2 – regionální inzertní měsíčník připravují celkem čtyři pracovníci, kteří jsou zároveň zaměstnanci. Není mezi nimi korektor, využívají pro tuto činnost externího pracovníka. Časopis prochází několika fázemi příprav, korektor nejprve obdrží veškeré textové materiály, pak inzeráty, které byly vytvořeny na zakázku klientů grafikem měsíčníku. Hotové podklady inzerentů, které se zařazují k tisku bez úprav, nejsou korektorovi speciálně zasílány. Naposledy korektor navštíví redakci při předtiskové korektuře, kdy kontroluje správnost již opravených materiálů a upozorňuje na případné nedostatky.

Skupina č. 3 – menší rodinná tiskárna realizuje tiskem zakázky svých klientů, ale také sama na objednávku zakázky menšího rozsahu graficky a textově připravuje. V tiskárně pracuje celkem šest osob, objednávkám a jejich zpracování dle požadavků klientů se věnují dva pracovníci; grafik a manager. Ani jeden z nich nezastává funkci jazykového korektora. Pokud je to nutné, nebo je to požadavkem klienta, je zde opět využíván, navíc nepravidelně, externí pracovník na živnostenský list.

Ve všech třech pozorovaných skupinách tedy dochází ke korekturní činnosti, kterou provádí odborný pracovník. Potvrdilo se však, že ne vždy má pro svou činnost přijatelné podmínky, ať již časové nebo finanční.

Tabulka 1: Shrnutí nezúčastněného pozorování

	Druh vydávané tiskoviny	Počet pracovníků	Odborný korektor	Počet prováděných korektur při realizaci jedné tiskoviny
Skupina 1	obecní zpravodaj	1	ano	1
Skupina 2	regionální inzertní měsíčník	4	ne externí pracovník	3 - texty - inzeráty - celková předtisková
Skupina 3	tiskárna – na zakázku (letáky, plakáty apod.)	6	ne externí pracovník	2 - korektura dodaných dat (dle dohody) vč. technické kontroly - předtisková korektura

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014 (vlastní šetření)

4.1.3 Analýza dokumentů jednotlivých osob

Poslední využitou metodou v rámci tohoto kvalitativního průzkumu byla analýza dostupných dokumentů a zjištěných informací o jednotlivých oslovených osobách – korektorech.

Z dosažitelných materiálů vyplynulo, že všichni oslovení¹⁰⁸ se jazykovými korekturami zabývají trvale a dlouhodobě tj. minimálně více než 10 let. Všichni mají vysokoškolské vzdělání, pouze polovina z nich však má odpovídající vysokoškolské vzdělání pro tuto činnost.

Při zaměření se výlučně na pět osob, které nakonec byly ochotny spolupracovat a souhlasily s použitím opraveného textu a navíc poskytly své osobní údaje, bylo zjištěno, že jen dvě z nich pracují na živnostenský list s uvedenou konkrétní činností korektora textů, která je však doplněna ještě o další aktivity. U dalších dvou dochází k pravidelnému prolínání a slučování činností redaktora a korektora v rámci zaměstnání, bez ohledu na jazykovou odbornost¹⁰⁹. Poslední ze spolupracujících osob má odborné vysokoškolské vzdělání opravňující vykonávat jazykové korektury, avšak živnostenský list pro tuto činnost nevládní. Jazykové korektury nejsou jejím hlavním zdrojem příjmů, pouze pravidelným a dlouhodobým přivýdělkem v rámci poradní spolupráce s několika redakcemi.

Ze současné aktivní činnosti korektorů také vyplynulo jejich následné zpracování zadaného textu¹¹⁰. Přitom se projeví jejich jazykové a stylistické schopnosti, ale také zažitě prvky z dosavadní praxe, někdy užívané bez ohledu na současné platné normy.

¹⁰⁸ Osloveno bylo v první fázi přípravných prací celkem 12 korektorů resp. redakcí či nakladatelství zaměstnávajících určitého korektora - jednotlivce. Do skupiny zvolených nebyly proto záměrně zahrnuty agentury, zabývající se korektorskou, překladatelskou a další obdobnou činností. Pro spolupráci se nakonec, ovšem při splnění požadované podmínky anonymity, rozhodlo pět korektorů. Z toho dva muži a tři ženy.

¹⁰⁹ Bez ohledu na jazykovou odbornost – nelze jednoznačně tvrdit, že dotyční již nedosáhli praxí potřebné zkušenosti či neovládají velmi dobře český jazyk, nemají v tomto oboru však příslušné specializované vysokoškolské vzdělání, za které se považuje např. vzdělání na pedagogických fakultách, na Masarykově univerzitě v Brně (obor Český jazyk a literatura na Filozofické fakultě), na Karlově univerzitě v Praze (obor Český jazyk a literatura na Filozofické fakultě), na Univerzitě Palackého v Olomouci (obor Česká filologie na Filozofické fakultě) či v Ústavu českého jazyka a komparatistiky.

¹¹⁰ Porovnáním provedených jazykových korektur zadaného textu se zabývá kapitola 6.1 Objekt komparace a kritéria pro analýzu.

Všichni korektoři poskytli také ukázky ze své činnosti, z čehož bylo patrné, že pouze jeden z nich se systematicky věnuje korektuře specializovaných a odborných textů; v tomto konkrétním případě z oblasti zdravotnictví. Ostatní zpravidla korigují všeobecné materiály, nebo zadané texty dále konzultují.

5 EMPIRICKÝ VÝZKUM

5.1 Osobní účast

V rámci empirického výzkumu proběhl sběr informací o průběhu korektorské činnosti při procesu tvorbu časopisu na základě zúčastněného pozorování, založeného na osobní účasti a zapojení se do všech potřebných aktivit. Tato část výzkumu tak navázala na předchozí, nezúčastněné pozorování.

Základní redigování, ve smyslu úprav textu pro publikování, si nejprve provádí každý redaktor sám v textech, za které je v daném čísle odpovědný. Může jít o text vlastní, autorský nebo přijatý od externího spolupracovníka. Osobní účastí po dobu zaměstnání na pozici redaktora v redakci odborně populárního měsíčníku Zahrádkář bylo ověřeno, že závěrečnou fází redigování provádí šéfredaktor, který texty následně odesílá grafikovi ke zpracování.

Redaktoři a šéfredaktor se pak podílejí na kompletním korigování textů. Korektura se zde nikdy neprovádí elektronickou formou za pomoci náhledů v počítači, ale vždy ručně. Každý obdrží jednu verzi již zalomených stránek časopisu¹¹¹ a v rámci pracovní doby získávají nárok na jeden den, který věnují právě korektuře daných textů. V tento stanovený den nemají povinnost dostavit se do redakce a věnovat se jiné redaktorské činnosti.

Korekturu textů provádějí ručně, text mají vytištěn vždy ve formátu velikosti časopisu a jednostranně. V redakci časopisu Zahrádkář je určena na opravy červená barva, kterou se označují textové chyby v první korektuře. Červená barva sice není doporučována v ustanovení platné ČSN, ale pro svou výraznost se zde používá. Také ne všechny korektorské značky zde odpovídají formátům značek z ČSN, redaktoři si již některé upravili dle svých zvyklostí. Kromě textů, fotografií a jejich popisek, redaktoři také kontrolují číslování stránek, správné umístění loga časopisu, vložené přílohy, kontrolují také shodu článků s obsahem, zarovnání sloupců apod. Další den jsou korektury sjednoceny do jedné verze, která je podstoupena zpět do grafického studia s žádostí o provedení veškerých uvedených oprav.

Při opravách textu a doplňujících fotek však může dojít k následným neúmyslným posunům textu, chybám či nedbalostem ze strany grafika. K včasnému podchycení těchto nedostatků před tiskem pak slouží druhá korektura. Při ní se již

¹¹¹ Tzv. obtahy stránek na jednotlivých listech

opravy do jednotlivých stránek zanášejí barvou zelenou. Ta má odlišit chyby mezi první a druhou korekturou a jejich případná četnost má za úkol upozornit na neprofesionální přístup grafika, příp. zvýšit pro příště jeho pečlivost při realizaci časopisu.

Pak již přichází na řadu imprimace¹¹², kterou je pověřen šéfredaktor časopisu. Ten také kontroluje osobně odstranění chyb zjištěných při druhé korektuře.

Za několik dní pak redakce obdrží předtiskové finální náhledy jednotlivých stran, které ještě redaktori porovnájí s poslední korekturou a označí případné nalezené chyby. Jejich seznam pak ještě přepíší na volný list papíru, který přiloží zpět k předtiskovým náhledům a vše vrátí ještě naposledy do grafického studia, které již přímo spolupracuje se samotnou tiskárnou¹¹³.

Zpětným porovnáním několika prováděných korektur v tomto období pozorování s osobní účastí byly zaznamenány tyto nejčastější chyby:

- 1) pravopisné chyby – např. velká/malá písmena, hrubé chyby i/y, mě/mně
- 2) gramatické chyby – např. špatné skloňování slov
- 3) překlepy – chybná, chybějící písmena a přebývající písmena
- 4) interpunkční znaménka
- 5) stylistické chyby – např. chybný slovosled, časté opakování slov
- 6) typografické chyby – např. záměna pomlčka/spojovník, chybná volba fontů

¹¹² Imprimace - svolení k tisku. Každou stránku po druhé opravě chyb šéfredaktor opatří svým podpisem, čímž dává souhlas k tisku. Dříve se na konečnou verzi psala slova „Po opravě k tisku“, „Imprimatur“, „Imprimováno“ či „OK“ spolu s podpisem a datem.

¹¹³ Preflight neboli kontrolu datových souborů dodaných zákazníkem (redakcí, inzerenty) provádí před tiskem, v době redakčních korektur, grafické studio ve spolupráci s tiskárnou. Kontrolují především rozlišení rastrových objektů (min. 300 DPI), barvový prostor (CMYK) a připojení fontů.

6 ANALÝZA KOMPARATIVNÍ¹¹⁴

6.1 Objekt komparace a kritéria pro analýzu

Porovnání neboli srovnávací analýza se uskutečnila za pomoci zadaného textu, který obdrželi všichni oslovení korektoři se žádostí o jeho zkorigování po jazykové stránce. Text byl zvolen v rozsahu jedné normostrany a záměrně se nejednalo o materiál současný. Vybrána byla úvodní část kapitoly *O redakci* z publikace spisovatele Karla Čapka *Jak se dělají noviny*, napsaná v roce 1936¹¹⁵. Do textu byly úmyslně vloženy chyby; pravopisné a gramatické, stylistické i překlepy. Původní text a text s vloženými chybami určený pro korektory představují obrázky č. 4 a č. 5.

Korektoři tento text obdrželi s poznámkou, aby jazykovou korekturu provedli dle svých běžných zvyklostí a s ohledem na obsah. Z původně více než desítky oslovených korektorů jich nakonec bylo ochotno spolupracovat pouze pět, kteří také zaslali zpět opravený text k analýze. Výsledným objektem komparace se tedy staly tyto jejich texty. Vzhledem k zachování požadované anonymity byli korektoři označeni písmeny A – B – C – D – E a tomuto systému bylo i následně podřízeno dělení jejich textů.

Prvotním kritériem bylo zjištění, zda korektura textu proběhla klasickým způsobem ručně, nebo v elektronické podobě. Dále bylo u jednotlivých korektorů porovnáváno v textech použití korektorských značek a zároveň jejich srovnání s normou, která stanoví vzhled a způsob používání korekturních znamének¹¹⁶. Dalším kritériem při vyhodnocování bylo správné odhalení vložených chyb a pak také stylistická úprava textu.

¹¹⁴ Komparativní analýza se ve všeobecné rovině zakládá na srovnání vlastností dvou a více různých jevů/činností/dějí apod. Jedna z metod komparace však funguje i tak, že popisuje jediný fenomén a pomocí vybraných kritérií srovnává, jak se projevuje ve zvolených celcích. V aktuálním případě komparativní analýzy korigovaných textů se jedná o srovnání znaků a porovnání kvality celkem pěti zpracovaných materiálů.

¹¹⁵ ČAPEK, K. *Jak se co dělá*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, s. 14-15.

¹¹⁶ ČSN 88 0410 – Korekturní znaménka pro sazbu – Pravidla používání. Tato norma z července 2004 nahradila ČSN 88 0410 z října 1987.

Redakční štáb. Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuky podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnost nebo šarži... Nosí je hlavně tamti redaktoři, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský odznak, se kterým se vytasí jenom tehdy, když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem shledal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústavu nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl, tak jaksi ztracené existence, které se „uchytí“ jako žurnalisté; neříká se o nikom, že se „uchytil“ jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obyčejně „uchytí“, a to téměř doslovně, podle přísloví, že „jen drápkem uvízl a chycen je celý ptáček. Novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé nerozvážnosti napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím podruhé, řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako: „Napište nám zas něco.“ Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Snad si přál být majitelem kolotoče, strojuvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakýmsi vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, protože o sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři, podobně jako herci a politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jaksi dostanou na scestí.

Redakční štáb. Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuki, podobné plášťům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnost, nebo šarži.. Nosí je hlavně tamti redakttoři, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny, nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupující v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský oznak, se kterým se vytasí jenom tehdy když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem zhlédal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, *literátem*, úředníkem exportního ústavu, nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl tak, jaksi ztracené existence, které se “uchytí” jako žurnalisté; neříká se o nikom, že se “uchytil” jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obyčejně “uchytí”, a to téměř doslovně, podle přísloví, že “jen drápek uvíz, a chycen je celý ptáček. Novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím podruhé řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako napište nám zas něco”. ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Snad si přál být majitelem Kolotoče strojvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakým si vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního tábu. Někdy se člověk dá k novinám, o sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři novináři, podobně jako herci a politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak si dostanou na scesti.

Zdroj: ČAPEK, K. *Jak se co dělá*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, s. 14-15

Úprava s vložením chyb: Alena Kvasničková

6.2 Analýza textů

Od celkem pěti korektorů bylo pro analýzu zpět získáno sedm opravených zadaných textů. Dva z oslovených dodali dvě varianty korektury. Texty obdrželi všichni po předchozí domluvě a s jednotným zadáním¹¹⁷.

Primárně byly texty rozděleny podle typu provedené korektury. Tři korektury byly vyhotoveny klasickým, schváleným a doporučovaným způsobem tj. ručně, čtyři korektury pak elektronicky¹¹⁸.

Elektronické korektury byly provedeny v programu MS Office Word. Korektoři C a D zvolili variantu korektury s režimem zaznamenaných (viditelných) změn, čímž umožnili přehlednější orientaci v textu a v opravených chybách. V programu je pak možné nastavit i text již čistý, bez zaznačených změn tzv. konečný. Korektor E vypracoval pouze korekturu tzv. tvrdou, tedy chyby jsou zde opraveny přímo. Takový text je sice čistý, bez viditelných oprav a poznámek, ale pak je nutné jeho porovnání s původní verzí a ruční překontrolování opravených a přehlédnutých chyb. Korekturu elektronickou tvrdou dodal jako svou druhou variantu i korektor D.

Elektronické korektury nejsou před ručními preferovány, i když představují v některých případech zjednodušení práce při opravě textů. Nedokonalost programů a nemožnost jazykového cítění však nemůže kvalifikaci odborného korektora a ruční korekturu nahradit.

Náhledy těchto tří elektronických korektur označených písmeny C, D a E představují obrázky č. 6, 7 a 8. U prvních dvou je patrná přehlednost, daná přímou opravou v textu a také červeným zvýrazněním provedených změn. Poslední elektronická korektura v podobě čistého textu však takto nesplňuje požadavek vyznačení chyb.

¹¹⁷ Zadání korektur viz podkapitola 6.1 Objekt komparace s. 50.

¹¹⁸ Elektronické korektury a jejich možnosti viz podkapitola 3.4 Jazykové korektury v elektronické podobě s. 38.

Obrázek 6: Elektronická korektura C – se zaznamenanými změnami

Redakční štáb. Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní ~~hazuki~~ ~~hazuky~~, podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnotu, nebo šarží... Nosí je hlavně tamti redakttoři, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny; nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský odznak, se kterým se vytasí jenom tehdy, když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem ~~zhledal~~ ~~shledal~~, že každý novinář býval kdysi medikem, ~~inženýrem~~ ~~inženýrem~~, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústavu; nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl, tak, jaksi ztracené existence, které se „uchytí“ jako žurnalisté; neříká se o nikom, že se „uchytil“ jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obvykle „uchytí“, a to téměř doslovně, podle přísloví, že „jen drápek-drápkem uvízl“, a chycen je celý ptáček. N-o-vinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé ~~nerozvážnosti~~ napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s ~~něčím~~ ~~něčím~~ podruhé, řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako: ~~napište~~ „Napište nám zas něco“; „ve-ve“ většině případů se člověk stává novinářem ~~nasledkem~~ ~~následkem~~ svedení; kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Snad si přál být majitelem ~~Kolotoče~~ ~~kolotoče~~, strojvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakým-si vyšinutím z dráhy svých ~~snů~~ ~~snů~~ se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, ~~protože~~ o sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři ~~novináři~~, podobně jako herci a politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak—si dostanou na scení.

Naformátováno: není horní index/
dolní index

Naformátováno: Písmo: není
Kurzíva

Zdroj: korektor C, 2014

Obrázek 7: Elektronická korektura D – se zaznamenanými změnami

Redakční štáb:

-Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; ~~n~~. Někteří z nich mají na sobě „bílé pracovní hazuki“, podobné plášťům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnotu, ~~nebo ani~~ šarži. Nosí je hlavně ~~tamti ti~~ redaktori, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny, nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; ~~n~~anejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský odznak, se kterým se vytasí jenom tehdy, když je strážník někam nechce pustit. Pokud ~~---~~ vím, z jakých lidí se dělají novináři, ~~dosud se~~ nikdo ~~se dosud~~ nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem ~~s~~hledal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústavu, nebo ~~něčím~~ jiným, a že toho ~~nechal~~ z nějakých důvodů ~~nechal~~. Někdy to bývají, abych ~~tak~~ řekl ~~tak~~, jaksi ztracené existence, které se „uchytí“ jako žurnalisté; ~~n~~. Neříká se o nikom, že se „uchytil“ jako poslanec ~~---~~ nebo bankovní ředitel; ale novinář se obvykle „uchytí“, a to téměř doslovně, podle přísloví, že „jen drápek uvízl; a chycen je celý ptáček“. ~~N-o-v~~inářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé ~~nerozvážnosti~~ napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s ~~něčím~~ podruhé, řekne mu v redakci pán v bílém „chalátě“ něco jako, „... napište nám zase něco“. ~~V~~e většině případů se člověk stává novinářem ~~n~~ásledkem svedení; kdo by ~~totiž~~ od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou; ~~n~~. Nevím o nikom. Snad si přál být majitelem ~~Kolotočekolotoče~~, strojuvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakým-si vyšinutím z dráhy svých ~~snuů~~ se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, ~~e-sobě~~ věří ~~si~~, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě ~~novináři~~ novináři, podobně jako herci a politikové, se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak—si dostanou na scenu.

Naformátováno: není horní index/
dolní index

Naformátováno: Písmo: není Kurzíva

Zdroj: korektor D, 2014

Redakční štáb. Redakční štáb není žádný velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuky, podobné plášťům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnost nebo šarži. Nosí je hlavně ti redaktori, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský odznak, se kterým se vytasí jenom tehdy, když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat, z jakých lidí se dělají novináři. Existuje sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; zato jsem shledal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem Exportního ústavu, nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl tak, jaksi ztracené existence, které se „uchytí“ jako žurnalisté; neříká se o nikom, že se „uchytil“ jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obyčejně „uchytí“, a to téměř doslova, podle přísloví, že „jen drápek uvízl, a chycen je celý ptáček“. Novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladické nerozváženosti napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím podruhé, řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako: „Napište nám zase něco.“ Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; nevím o nikom, kdo by od dětství horoval jen pro to, že jednou bude žurnalistou. Snad si přál být majitelem kolotoče, strojvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakýmsi vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, protože věří, že má dobré pero, ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři, podobně jako herci a politikové, se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jaksi dostanou na scení.

Dalším kritériem při komparativní analýze bylo použití korekturních znamének při ruční korektuře a dodržení korekturních zásad. Korektor B použil k vyznačení chyb červený roller, což je barva, která není platnou ČSN 88 0410 doporučena. Korektor C pak na polovinu textu použil správnou modrou barvu, na zbývající část však již černou. Korektury se vyznačují barevně, tj. nepoužívá se černá a šedá barva a zakázáno je používání obyčejné tužky. Jednotlivé ruční korektury s barevnými korektorskými značkami zobrazují následující obrázky č. 9, 10, 11.

Použitá korekturní znaménka byla ve všech třech případech čitelná. Chyby korektoři označili v textu korekturním znaménkem a pak s navrženou opravou je zopakovali na okraji listu. Vzhledem k šířce textu volili logicky levou nebo pravou stranu. Znaménka jsou odpovídající normě, jedinou výraznou odchylku vykazuje znaménko pro vypuštění chybného znaku tzv. *deleatur*¹¹⁹.

Porovnáním textů je také zřejmé, že korektoři vždy upřednostňují pro označení chyb některá přípustná znaménka z jedné skupiny a jiná zcela ignorují nebo používají minimálně. V některých případech také vzniká situace, kdy každý z korektorů vyhodnotí jinak textovou chybu, zvolí k ní příslušné korekturní znaménko, ale ve výsledku všichni tři mají chybu opravenou správně.

Příklad 1:

Chybně (část slova vysazena prostrkaně): N o v inářem

Správně: Novinářem

*Použitě korekturní znaménko korektorem A: znaménko pro zmenšení mezer
(obrázek č. 9)*

*Použitě korekturní znaménko korektorem B: znaménko pro zrušení mezer
(obrázek č. 10)*

*Použitě korekturní znaménko korektorem C: znaménko zrušit prostrkání
(obrázek č. 11)*

Všichni korektoři odhalili většinu chyb v daném textu. Někomu unikl prohozený slovosled, neboť i tak text dával smysl, jinému uvozovky. Vzhledem ke stáří textu a pouze jedné provedené korektuře je pravděpodobné, že v upraveném textu by druhá korektura tyto přehlédnuté chyby odhalila.

¹¹⁹ Deleatur a korektorská znaménka viz podkapitola 3.1 Normy, pravidla a korekturní značky s. 30.

Obrázek 9: Ruční korektura A

z < Redakční štáb > Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn
Já všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazukl,
Lm podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnotu, nebo
Tm šarži. Nosí je hlavně tamti redaktori, kteří vedou sedavý život u redakční-
T ího stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny, nebo
T navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají
T pod klopou kabátu novinářský znak, se kterým se vytasí jenom tehdy když je
T strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři,
T nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem
T nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem žhledal, že každý novinář býval
T kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústav-
T u, nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych
T řekl tak, jaksi ztracené existence, které se "uchytí" jako žurnalisté; neříká se o
T nikom, že se "uchytil" jako poslanec T nebo bankovní ředitel; ale novinář se
T obyčejně "uchytí", a to téměř doslovně, podle přísloví, že "jen drápek uvíz, a
T chycen je celý ptáček. Novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé vím
T napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde
T s něčím podruhé řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako "napište nám
T zas něco". Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; kdo
T by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Uo: "N
T Snad si přál být majitelem kolotoče strojvůdce nebo námořníkem; a hle,
T jakým si vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního tábu. Někdy se
T člověk dá k novinám, o sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není
T nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři novinář, podobně jako herci a
T politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak si dostanou
T na scesti.

V nerozvážnosti

Zdroj: korektor A, 2014

Obrázek 10: Ruční korektura B

Redakční štáb. Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuky podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnotu nebo šarži. Nosí je hlavně ti redaktoři, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský znak, se kterým se vytasí jenom tehdy když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem zhlédl, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústavu nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl takjaksi ztracené existence, které se "uchytí" jako žurnalisté; neřká se o nikom, že se "uchytil" jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obyčejně "uchytil", a to téměř doslovně, podle přísloví, že "jen drápek uvízně, a chycen je celý ptáček". No v novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé napíše něco do novin k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím podruhé řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako "napište nám zas něco". Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Snad si přál být majitelem kolotoče strojvůdcem nebo námořníkem; a hle, jakým si vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, to sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři, podobně jako herci a politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak si dostanou na sceně.

Zdroj: korektor B, 2014

Obrázek 11: Ruční korektura C

Redakční štáb. Redakční štáb žádný není velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce; někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuki, podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnotu, nebo šarži. Nosí je hlavně ~~tamti~~ redaktori, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu; ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny, nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupující v obyčejném civilu; nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský znak, se kterým se vytasí jenom tehdy když je strážník někam nechce pustit. Pokud vím, z jakých lidí se dělají novináři, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel; za to jsem hledal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem exportního ústavu, nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych řekl tak, jaksi ztracené existence, které se "tuchytí" jako žurnalisté; neříká se o nikom, že se "tuchytil" jako poslanec nebo bankovní ředitel; ale novinář se obyčejně "tuchytí", a to téměř doslovně, podle přísloví, že jen drápek uvíz, a chycen je celý ptáček. No v inárem se člověk zpravidla stává tak, že z mladiství napíše něco do novin; k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím podruhé řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako "napíšte nám zas něco". Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení; kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou, nevím o nikom. Snad si přál být majitelem Kolotoče strojvůdce nebo námořníkem; a hle, jakým si vyšinitím z dráhy svých snu se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, to sobě věří, že má dobré pero; ale ani to není nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři novináři, podobně jako herci a politikové se rekrutují z osob nejrůznějšího povolání, které se jak si dostanou na sceně.

Zdroj: korektor C, 2014

Stylistická korektura nebyla v tomto případě žádána, úmyslně byl zvolen starší text a korektoři byli upozorněni, že korekturu mají provádět jen jazykovou s ohledem na obsah. Stylistická korektura se, na rozdíl od základní jazykové, zaměřuje na rozsáhlejší úpravy, na čtivost, atraktivnost, srozumitelnost - text tak zpřístupňuje současným čtenářům. Korektor D, který text opravil elektronicky, navíc konstatoval: „Vzhledem k tomu, že se jedná o text starý skoro osmdesát let, tak samozřejmě z dnešního hlediska by se to asi muselo vše zaktualizovat (výrazy jako chalát, strážník či hazuka se dnes už nepoužívají, nemluvě o nadbytečném použití středníků a příliš dlouhých větách, které jsou z dnešního pohledu méně srozumitelné). Samozřejmě všechny tyto atributy jsou pro Čapka typické. Pokud by se nejednalo o text Čapkův, ale nějakého jiného současného autora, musela by se tedy provést editace.“

Výsledná data zjištěná srovnáním zkorigovaných textů zjednoduše zobrazuje tabulka č. 2. I zde jsou korektoři označeni pouze písmeny.

Tabulka 2: Porovnání zkorigované textu

	A	B	C	D	E
Typ korektury	ruční	ruční	ruční	elektronická se změnami	elektronická tvrdá
			elektronická se změnami	elektronická tvrdá	
Znaménka v ruční korektuře	ano	ano	ano	ne	ne
• čitelnost	ano	ano	ano		
• volba barvy	správná	chybná	chybná		
• shodnost s normou	ano	ano	ano		
Odhalení chyb $\pm 5$¹²⁰	ano	ano	ano/ano	ano/ano	ano
Stylistické úpravy	ne	ne	ne	ne	ne/ návrh

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014 (vlastní šetření)

¹²⁰ Plus minus \pm je znaménko, používající se k vyjádření možné odchylky, tolerance; v tomto případě značí možnou odchylku v odhalení chyb v zadaném textu korektorem v počtu 5 kusů.

7 REALITA JAZYKOVÝCH KOREKTUR

7.1 Korektury a korektoři v praxi

Základní domněnka, že potřeba činnosti korektorů při kontrolách textů se od počátků vzniku knihtisku nezměnila, se potvrdila. Lidský korektor je stále nenahraditelný, neboť ani nejlepší dostupné současné počítačové programy neodhalí většinu chyb, natož aby provedly stylistickou korekturu. Jazykový korektor je z tohoto důvodu pro realizační proces tvorby tiskovin neopominutelný a to nejpodstatnější, co se od minulosti změnilo je jeho pracovní prostředí a nástroje.

Při srovnání jeho dnešního profesního postavení s minulostí se však nepotvrdila hypotéza, že by se pozice korektora výrazně zlepšila nebo se zvedla jeho společenská profesní prestiž. Korektury jsou stále jedním z důležitých momentů při vzniku tiskovin, svým způsobem zajišťují spokojenost čtenáře při četbě textu, přesto si mnozí jejich existenci a význam ani neuvědomují. Ne každý korektor však má tuto činnost jako svůj hlavní zdroj výdělků. Stojí za tím stejně jako v minulosti vzájemná konkurence, podřízenost potřebám trhu a často také finanční průměrné až podprůměrné ohodnocení samotné jazykové korektorské činnosti vůči jejímu objemu a složitosti.

Další hypotézou je, že pokud společnost, firma, instituce či jednotlivec bude požadovat služby korektora, upřednostní kvalifikovaného korektora s odpovídajícím vzděláním a případně také prokazatelnou praxí a referencemi. Nezúčastněné pozorování i rozhovor s jedním z korektorů a také následná osobní účast v rámci empirického výzkumu však ukázaly, že tomu tak není. V poptávce převládá cit pro jazyk, zájem a zkušenosti. Tady je pak na zvážení zadavatele, jak vyhodnotí tyto požadavky a koho bude považovat za zkušeného. Jednotlivci, kteří poptávají pouze zřídka korekturu textu, často nejprve požadují informaci o ceně a mnohdy spolupracují nakonec z tohoto důvodu se studenty, kteří si korekturami nepravidelně přivydělávají. Z rozhovoru s korektorem také vyplynulo, že část zadavatelů na korektora žádné zvláštní nároky ani nemá.

Předpoklad, že je jazyková činnost korektorů dostatečně využívána a že za svou práci vždy plně zodpovídají, se potvrdil pouze částečně. Příčinou je již zmíněný fakt, že korektorskou činností se zabývají i např. studenti, tedy osoby, které se

korigování textů nevěnují profesionálně, nebudují svou praxi, nevzdělávají se dále v tomto oboru, nesledují novinky, aktualizace¹²¹.

Korektoři mají běžně za úkol kontrolu textů po základní jazykové stránce a stylistické správnosti, za což po odevzdání textů také odpovídají. Na přání klienta a po vzájemné dohodě však mohou nést zodpovědnost i za obsahovou stránku textu a příp. za částečnou či kompletní typografii. Pokud provádějí kontrolu přeloženého textu při porovnání s originálem, nesou i zodpovědnost za kvalitní a správný překlad.

7.2 Přínos korektur pro tisk a čtenáře

Samotná existence korektorů a neustávající poptávka po jejich činnosti je důkazem, že korektury textů mají smysl a pro tisk jsou bezesporu přínosem. A to jak z hlediska zkvalitnění textu, udržení dlouhodobého standardu jazyka a pozvednutí celkové úrovně příslušné tiskoviny, tak i z pohledu čtenářů.

Skutečností však je, že ani dva precizní, kvalitní korektoři neopraví stejný text identicky. V oblasti stylistiky jde totiž často o cit pro jazyk, pro jeho odchylky. Korektura však každému textu dodá vyšší hodnotu¹²².

Čtenáři pak oceňují, že je při čtení neruší chyby, že text je srozumitelný, logický. Články bez chyb vypovídají o kvalitě periodika. Spokojený čtenář se vrací a to také znamená, že tisk nakupuje. Zároveň spokojený čtenář předává dál svůj pozitivní ohlas čili dobrou reklamu. Pro korektora i tým redakce to představuje motivaci, dobrý pocit z odvedené práce. Pro nakladatele pak také finanční příjem z prodaných výtisků a např. i schopnost obstát vedle konkurence na tiskovém trhu.

Uspořádáním získaných dat z jednotlivých fází praktické části práce byl vytvořen přehled v praxi nejčastěji uváděných přínosů korektur:

- ocenění kvality textu čtenáři,
- udržení kulturní úrovně a standardu jazyka,
- projev vzdělanosti,

¹²¹ Novinky a aktualizace nejen v pravidlech českého jazyka, ale také v problematice platných norem. Např. od 1. srpna 2014 začala platit revidovaná norma ČSN 01 6910 *Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*, která již na rozdíl od předcházející není v rozporu s typografickými doporučeními a *Pravidly českého pravopisu*.

¹²² BEHÚN D., BEHÚN P. *Pište správně česky – Poradna šilených korektorů*. 2. vyd. Brno: Zoner Press, 2013. ISBN 978-80-7413-067-0

- vymknutí se z běžné průměrnosti,
- konkurenceschopnost,
- profesionalita při realizaci tiskoviny.

Korektoři však sami připouštějí, že někteří klienti přiznávají, že na stálého profesionálního korektora nemají v rozpočtu vyhrazené peníze a korektury pak většinou provádějí v rámci vlastních sil. Bez pečlivé korektury však nezadržitelně dochází k poklesu úrovně jazyka, tiskoviny a tím i ztráty dobré pověsti u čtenářů a konkurence.

Stejný případ může nastat v případě časové zátěže, kdy při požadavku rychlého vydání textů neproběhne korektura vůbec, nebo není provedena odborně. Rychlost tisku je zde povýšena nad bezchybnost a spokojenost cílového zákazníka.

ZÁVĚR

Tato práce na téma problematiky jazykových korektur v českém tisku měla zodpovědět některé otázky týkající se korektorské činnosti a samotných korektorů v dnešním světě. Aby mohlo proběhnout základní porovnání se současností, přinesla první část teoretická část práce také podstatné informace z minulosti, záležitosti týkající se procesu redakční práce a teoretické poznání jazykových korektur a jejich strukturu.

Rozhovor jedním z korektorů, dlouhodobější nezúčastněné pozorování i následná osobní účast, to vše doplněné analýzou získaných dokumentů několika korektorů přispělo k praktickému poznání dnešní korektorské práce. V tomto okamžiku se již mohly porovnávat získané zkušenosti s informacemi z teoretické části práce. Komparativní analýza, založená na srovnání a vyhodnocení korigovaných textů významně doplnila údaje pro zodpovězení položených otázek.

Korektorská činnost, přestože prošla od svého vzniku mnohými změnami, se v zásadě nezměnila. Neboť jejím nejdůležitějším základem je stále člověk. Změnilo se prostředí, technologie, ale lidský korektor stále zůstává a je žádaný. Byly zavedeny normy, mnohonásobně vzrostl počet tiskovin, korektury se rozvrstvyly, vznikly specializace atd. Profesionální ani společenská prestiž korektora se však oproti minulosti viditelně neposunula. I dříve to byl člověk vzdělaný, se širokým celospolečenským rozhledem, zajímající se nejen o svůj obor. Zodpovědnost na korektora kladená se také podobá té původní – korektor plně zodpovídá za svou práci, za typ provedené korektury.

Praktická část práce byla zaměřena na problematiku jazykových korektur v tisku pouze směrem k individuálním korektorům. Rozšíření výzkumu o korektorské agentury či oslovení mnohem větší skupiny korektorů formou dotazníků s jasně vymezenými a strukturovanými otázkami, zapojení i korektorů zabývajících se korigováním internetových textů – to vše by přineslo nejen rozšířený pohled na jazykové korektury, ale i množství nových poznatků k samotnému aktuálnímu průběhu korektorských činností a možnostem uplatnění korektorů.

Předvídání jazykového vývoje je ošidné, stejně tak jako předvídání odhadu vývoje tiskových korektur do budoucna. Spěje svět skutečně k tomu, že elektronické knihy nahradí ty tištěné? Že noviny si budeme číst pouze na tabletu a ve stánku je nekoupíme? Možná nastane elektronická doba a papír a tisk bude zcela na vedlejší

koleji, ale přetrvá. A korektoři tak budou číst nejen zalomené stránky novin na papíře, ale pravidelně i korigovat i e-knihy. Možná budou muset ke svým dovednostem připojit další, ale jejich činnost bude stále potřebná. I čtenáři e-knih přece chtějí kvalitní a srozumitelný text, založený na jazykové správnosti a logice, kterou jim nikdo jiný neposkytne.

Proto je v dnešní době stále lidský korektor nezastupitelný, přestože již naše počítačové programy částečně zvládají základní automatické korektury. Je možné, že by ale někdy v budoucnu korektora nahradil počítač s umělou inteligencí? Takový, který by si poradil i se stylistikou, měl cit pro jazyk, jednotlivá slova uměl správně vyhodnotit, zvládl by i myšlenky v textu? Každý zadaný materiál by uměl zkontrolovat i po formální a obsahové stránce? Sestavil by také e-knihu, navrhl design, předložil ji hotovou čtenáři? A jeho přednostní navíc by mělo být fungování tak, aby jeho práce byla mnohem rychlejší, tedy pro zadavatele i úspornější a efektivnější.

Dnes je takový stroj jen tématem sci-fi příběhů, reálného světa se nedotýká. Ale kdo vidí do budoucnosti?

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých zdrojů

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KOPPLOVÁ B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

BEHÚN D., BEHÚN P. *Pište správně česky – Poradna šílených korektorů*. 2. vyd. Brno: Zoner Press, 2013. ISBN 978-80-7413-067-0

ČAPEK, K. *Jak se co dělá*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960

DOBROVOLNÝ, B. *Příprava rukopisu a korektury pro tisk*. 1. vyd. Praha: ROH-Práce, 1953

HOŘEC, J. *Počátky české knihy*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-127-1

NAJBRT, V. a kolektiv, *Redaktor v tiskárně*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Novinář, 1979. Tem. skupina: 02/70 59-234-75

NOVOTNÝ, J. *Matěj Václav Kramerius*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1973. 32-019-73

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. A KOLEKTIV *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.

POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Redakční práce Jak připravit text k publikování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3773-7

PAVLÁT, L. *Tajemství knihy*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. Bezplatná prémie 18. ročníku KMČ. 13-981-KMČ-82

ŠALDA, J. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. 4. vyd. Praha: SNTL, 1983. 44 - 606 – 83

VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. Praha: UJAK, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3

VOIT, P. *Encyklopedie knihy – starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: nakl. Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. ISBN 80-7277-312-7

WEINGART, M. *Český jazyk v přítomnosti*. Praha: Česká grafická unie, 1934.

Seznam použitých internetových zdrojů

BURIANOVÁ, T., VOJTEK, M. *Počítače asi nikdy nahradí lidského korektora ani překladatele* [online]. 17. 2. 2013 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/special/_zprava/pocitace-asi-nikdy-nahradi-lidskeho-korektora-ani-prekladatele--1175527

Seznam použitých jiných zdrojů

ČSN 88 0410: 2004 – Korekturní znaménka pro sazbu – Pravidla používání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Subjekty a fáze procesu vzniku tištěného periodika/knihy	22
Obrázek 2: Příklad textu po kontrole korektorem	32
Obrázek 3: Vztahy a následnost jazykových korektur při zpracování textu vedoucí k tisku	37
Obrázek 4: Původní text z kapitoly O redakci autora Karla Čapka	51
Obrázek 5: Text s vloženými chybami	52
Obrázek 6: Elektronická korektura C – se zaznamenanými změnami	54
Obrázek 7: Elektronická korektura D – se zaznamenanými změnami	55
Obrázek 8: Elektronická korektura E – tvrdá	56
Obrázek 9: Ruční korektura A	58
Obrázek 10: Ruční korektura B	59
Obrázek 11: Ruční korektura C	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Shrnutí nezúčastněného pozorování	45
Tabulka 2: Porovnání zkorigovaného textu	61

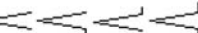

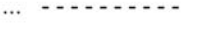

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Přehled nejčastěji používaných korektorských značek	I
---	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Přehled nejčastěji používaných korektorských značek

NEJČASTEJI POUŽÍVANÉ KOREKTORSKÉ ZNAČKY

Vysadit polotučně	
Vysadit tučně	
Vyměnit nebo vsunout znak	
Vsunout jedno nebo více slov	
Vypustit chybné znaky, řádky apod. (ke znaku se přidá symbol <i>deleatur</i>)	
Zarovnat okraj	
Posunout text k označené záložce	
Zmenšit mezery mezi řádky	
Zvětšit mezery mezi řádky	
Posunout řádek na střed	
Zrušit opravu, neplatná oprava	
Změnit pořadí sousedních znaků, slov nebo skupiny slov	
Vsunout řádek nebo několik řádků	
Změnit slovosled ve větě	
Přemístit slovo nebo část věty	
Zvětšit mezeru mezi slovy, písmeny	
Zmenšit mezeru mezi slovy, písmeny	
Udělat odstavec	
Zrušit odstavec	
Vysadit prostrkaně	
Vysadit kurzívou	
Vysadit tučnou kurzívou	
Zesílit nebo zeslabit tisk, opravit nezřetelný	

Zdroj: Alena Kvasničková, 2014

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Kvasničková

Obor: Sociální a mediální komunikace (SMK Bc.)

Forma studia: kombinované

Název práce: Problematika jazykových korektur v českém tisku

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: -

Počet internetových zdrojů: 1

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Hugo Schreiber